

ega bo'lgan vatanparvar yoshlarni tarbiyalash, ularda turli mafkuraviy tahdidlarga qarshi immunitetni shakllantirish, yoshlarni ijtimoiy himoya qilish, zamonaviy kasb-hunarlarini puxta egallashlari uchun munosib sharoitlar yaratish, ularni ish bilan ta'minlash va tadbirkorlikka jalb qilish, iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ijodiy va intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarishga qaratilgan ishlarni tizimli yo'lga qo'yish, yoshlarni jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug'ullanishga keng jalb etish, yoshlar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, yoshlar o'rtasida huquqbuzarlik va jinoyatlar sodir etilishining oldini olish, barkamol avlodni tarbiyalashda ommaviy axborot vositalari va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish kabi eng muhim va dolzarb yo'nalishlarda chora-tadbirlar ko'zda tutilgan. Dasturda belgilangan yo'nalishlar o'zaro uzviy, chambarchas bog'liq bo'lib, bir-birini taqozo etadi.

YOshlarni ijtimoiy ximoya qilish, zamonaviy kasb-hunarlarini puxta egallashlari uchun munosib sharoitlar yaratish, ularni ish bilan ta'minlash va tadbirkorlikka jalb qilish ushbu dasturning o'ziga xos bo'lgan jihati bo'lib hisoblanadi. YOsh tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish, iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ijodiy va intellektual salohiyatini ruyobga chiqarishga qaratilgan ishlarni tizimli yo'lga qo'yish ko'zga tutilgan. Yigit-qizlarni jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug'ullanishga keng jalb etish, yoshlar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, voyaga etmaganlar va yoshlar o'rtasida huquqbuzarlik va jinoyatlar sodir etilishini oldini olish, barkamol avlodni tarbiyalashda ommaviy axborot vositalari va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishni keng rivojlantirish, yoshlarning huquq va manfaatlarini ximoya qilish, intilishlarini qo'llab-quvvatlash, ularni ma'naviy va jismoniy kamol toptirish, Vatanga muhabbat, istiqlol g'oyalariga sadoqat ruxida tarbiyalash, turli yot g'oyalarni targ'ib qilib kelayotgan va past saviyali «ommaviy madaniyat» ta'siridan asrash kabi masalalar dasturning asosiy vazifasi hisoblanadi.

16. Barkamol avlodni tarbiyalash g'oyasi va uni amalga oshirish mexanizmlari

Mamlakatimizda voyaga etib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama sog'lom va mustahkam ruhda tarbiyalash, ularning huquq va erkinliklarini ta'minlash, qonuniy manfaatlarini muhofaza etish davlat siyosati darajasiga ko'tarilganligi barchamizga ma'lum. Davlatimiz rahbarining tashabbusi va rahnamoligida yoshlar tarbiyasining ustuvor yo'nalishlari belgilab olindi va bu borada tub islohotlar amalga oshirildi. CHunki YUrtboshimiz «YUksak ma'naviyat - engilmas kuch» asarida ta'kidlanganidek: «Ayni paytda yurtimizda milliy tiklanish jarayoni qariyb bir yarim asr davom etgan ijtimoiy-siyosiy qaramlikdan keyin dastlabki paytlarda mutlaq tabiiy ravishda o'ziga xos «inkorni inkor» konuniyati asosida kechganini aytish lozim. Lekin biz sobiq tuzumning mafkuraviy karashlarini umuman inkor etishning o'zi hech qanday bunyodkorlik dasturiga ega bo'lmagan siyosiy va madaniy ekstremizm xavfini tug'dirishi ehtimolini yaxshi anglar edik. SHu bilan birga, tarixiy qadriyatlar, urf-odat va an'analar, turmush tarziga orqa-oldini uylamasdan, yoppasiga betartib qaytish boshqa bir keskinlik, deylik bugungi davr hayotini qabul qilmaslik, jamiyatni yangilash zaruratini inkor etish kabi nomaqbul holatlarga olib kelishi mumkinligini unutmaslik zarur edi. Barchamizga ma'lumki, millat va xalqning ruhi, dunyoqarashi va turmush tarzini ifoda etadigan milliy ma'naviyatga munosabat, uni zamon talablari asosida rivojlantirish, odamlarning dunyoqarashi va tafakkurini o'zgartirish masalasi har tomonlama chuqur va puxta uylab ish yuritishni talab kiladi».²⁷³

YOshlarga oid davlat siyosatining tashkiliy-huquqiy asoslarini yoshlar bilan ishlovchi tashkilotlar faoliyatida ko'rish mumkin. YOshlar har bir davlatning kelajagini belgilovchi kuch ekanini e'tiborga olsak, dunyoning deyarli barcha davlatlarida bejiz yoshlar siyosatini amalga

²⁷³ Каримов И.А. Юксак маънавият – энгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. 81 бет.

oshirish bo'yicha milliy konsepsiyalar ishlab chiqilib, samarali faoliyat olib bormayotganining guvohi bo'lamiz. Masalan, Evropa davlatlaridan Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya va SHvetsiyada bu borada erishilgan natajalar diqqatga sazovor. Bugungi kunda dunyoning taraqqiy etgan davlatlarida yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirishning ikki xil strategiyasi amal qilmoqda. Bular: yoshlar siyosati sohasida davlatning etakchi rolga asoslangan strategiya hamda yoshlar siyosati sohasida davlat va fuqarolik jamiyati tuzilmalari tengligiga asoslangan strategiya. Hozirgi davrda Germaniya va Fransiyaning birinchi yo'nalishdagi siyosatni olib boradigan davlatlar sirasiga kiritish mumkin. Ushbu davlatlar o'z faoliyatini yoshlar siyosatini umummilliy, mintaqaviy va hududiy darajalarga qarab ixtisoslashtirish asosida olib boradi. Bunda yoshlar siyosati oila, qariyalar, ayollar va yoshlar ishlari bo'yicha vazirlik tomonidan Konstitutsiya va federal qonunlar asosida amalga oshiriladi. Xususan, Fransiya yoshlar siyosati YOshlar ishlari, sport va jamoat birlashmalari bo'yicha vazirlik tomonidan ishlab chiqiladi.

YOshlar siyosati sohasida davlat hamda fuqarolik jamiyati tuzilmalari tengligiga asoslangan strategiya Buyuk Britaniya va SHvetsiyaga xos bo'lib, bunda yoshlar siyosatining umumiy ko'rinishi, maqsad va etakchi vazifalari davlat tomonidan belgilab berilsa, bu vazifalarning ijrosi mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari hamda jamoat birlashmalari tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu davlatlarga xos bo'lgan xususiyat esa yoshlar siyosati va yoshlar ishlari bo'yicha maxsus davlat organlarining mavjud emasligida namoyon bo'ladi. SHu bilan birga, dunyoning ko'plab davlatlarida yoshlar huquq va manfaatlarini xalqaro va milliy darajada qo'llab-quvvatlashni o'z oldiga maqsad qilgan yoshlar parlamentlari hamda milliy yoshlar kengashlari faoliyat yuritmoqda. Jumladan, xalqaro darajada yoshlar manfaatlarini qo'llab-quvvatlovchi Evropa yoshlar parlamenti, Buyuk Britaniya Birlashgan Qirolligi yoshlar parlamenti, SHimoliy Irlandiya yoshlar forumi, SHotlandiya yoshlar parlamenti kabi yoshlar parlamentlari hamda Avstriyadagi Avstriya xalqaro yoshlar hamkorligi qo'mitasi, Belgiyadagi Flaman yoshlar kengashi, Buyuk Britaniyada Britan yoshlar kengashi, Germaniyada xalqaro yoshlar ishlari bo'yicha Germaniya milliy qo'mitasi (bunday kengashlar Islandiya, Ispaniya, Italiya, Kipr, Latviya, Litva kabi yana 25 ga yaqin davlatda mavjud) faoliyat yuritmoqda. Bularni keltirishdan maqsad, yoshlar huquq va manfaatlarini qo'llab-quvvatlovchi mexanizm mamlakatimizda qay darajada amal qilayotganiga e'tibor qaratishdir.

Xo'sh, O'zbekistonda kuchli davlatdan kuchli fuqarolik jamiyatiga o'tish uchun muhim qadamlar tashlanayotgan bugungi kunda yoshlar ishlari bilan shug'ullanuvchi davlat tashkilotini tuzish qanchalik zarur? Bizningcha, yoshlar mamlakatimiz aholisining 64 foizi (17 million 80 ming nafar)ni tashkil etuvchi asosiy qatlam ekan, aytish mumkinki, yoshlar bilan bog'liq muammolar davlatning olib borayotgan siyosatida alohida ahamiyat kasb etadi. Muxtasar qilib aytganda, jamiyatdagi barcha sohalar qatori yoshlar tashkilotlarini ham tashkiliy jihatdan isloh qilish, bu borada zamonaviy faoliyat mezoniga ega mustahkam institutni shakllantirish — ertangi kun egalari bo'lmish yoshlar kelajagini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda kelajak avlodni ma'naviy barkamol qilib tarbiyalash o'ta muhim ahamiyat kasb etmoqda. CHunki mamlakatimizda boshlangan va chuqur ildiz otib borayotgan iqtisodiy islohotlarning ijobiy samarasi va qolaversa, kelajagi buyuk davlat qurishdek o'ta mas'uliyatli va muhim vazifaning qay darajada hal etilishi aynan mazkur masalaning echimiga bevosita bog'liqdir desak, hech bir mubolag'a bo'lmaydi. Ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash masalasining paysalga solinishi yoki bunga panja ortidan qarash, buni qandaydir mavhum yoki o'z-o'zidan amalga oshib boraveradigan holat sifatida tushunish va shunday

baholash o'ta kaltabinlik bo'lur edi. Zero, Prezident Islom Karimov iborasi bilan aytganda, "qaerdaki beparvolik va loqaydlik hukm sursa, eng dolzarb masalalar o'zibo'larchilikka tashlab qo'yilsa, o'sha erda ma'naviyat eng ojiz va zaif nuqtaga aylanadi. Va aksincha – qaerda hushyorlik va jonkuyarlik, yuksak aql-idrok va tafakkur hukmron bo'lsa, o'sha erda ma'naviyat qudratli kuchga aylanadi"²⁷⁴.

YUrtimizda yosh oilalar himoyasi, ularni qo'llab-quvvatlash uchun ham juda katta hajmdagi ishlar amalga oshirildi va oshirilmoqda. O'tgan yillar davomida oila haqida 50ga yaqin qonun, 70 ga yaqin qaror va farmoyishlar e'lon qilindi. Ularning aksariyat katta qismi ijtimoiy, moddiy va ma'naviy himoya qilish va farovonligini ta'minlashdan iborat. SHunisi e'tiborga molikki, yosh oilalarni moddiy va ma'naviy qo'o'llab-quvvatlash mas'ulligini birinchi navbatda davlatimiz o'z zimmasiga olgan. Bu vazifalarni muvaffaqiyatli ado etishda davlat idoralari, fuqarolik institutlari va mahalliy hokimiyatlar tashabbuskor bo'lmoqdalar. SHuningdek, bola huquqlarini himoya qilish borasida milliy qonunchiligimizda ham bir qator qonun hujjatlari va davlat dasturlari qabul qilingan. Jumladan, 2008 yil 7 yanvarda qabul qilingan "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining qabul qilinishi milliy qonunchilikni bola huquqlari bo'yicha xalqaro andozalar bilan muvofiqlashtirish, bola huquqlarini himoya qilish sohasida tegishli dasturlar tuzish, davlat organlari va nodavlat tashkilotlarining bu boradagi vazifalari, vakolatlarini va o'zaro faoliyatini aniqlashtirish, bola huquqlari himoyasi mexanizmining ishlashi va amaliy natijalari berishini ta'minlash, shu sohaga oid qonunchilikning kelgusidagi rivoji uchun keng imkoniyatlarga yo'l ochadi.

SHuningdek, ushbu qonunda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarining bolalarga g'amxo'rlik ko'rsatish, ularning huquqlarini himoyalashda ishtirok etish shakllari belgilangan. SHuni alohida ta'kidlash kerakki, yoshlar bilan ishlash, ularning o'quvi, jamoat hayotidagi ishtiroki, qolaversa, ularning kelajagini yaratishda nafaqat adliya organlari, balki ota-onalardan tortib davlat idoralarigacha mas'ul bo'lishi kerak. Ana shunda biz yoshlar siyosati bo'yicha oldimizga qo'ygan vazifani bajarishda to'la-to'kis faol ishtirok eta olgan bo'lamiz. CHunki yoshlar— mamlakat kelajagi. SHuning uchun ham Prezidentimiz I.A.Karimov "Albatta, har bir bandaga rizq-nasibani Olloh taolo beradi. Lekin bu hayotda nasibasi butun va to'la bo'lishi uchun insonning o'zi ham chin dildan intilishi, zurriyodini sog'lom muhitda tarbiyalashi katta ahamiyatga ega ekanini unutmashimiz zarur"²⁷⁵, - degan edi. YUrtboshimizning mazkur fikrlarida mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-madaniy tizimdagi islohotlar nafaqat farovon turmush tarzini yo'lga qo'yish, balki ma'naviyati yuksak yangi avlodni shakllantirishga xizmat qiladigan ijtimoiy-ma'naviy muhitni yaratishni nazarda tutilgan. YUrtimizning kelgusidagi mavqei, rivojlangan davlatlar qatoridan joy olishi ularning qo'lida. Ana shuni unutmagan holda yoshlar tarbiyasiga alohida e'tibor va g'amxo'rlik biz kattalarning dolzarb vazifamizdir.

Barkamol avlodni tarbiyalash g'oyasi va uni amalga oshirish insoniyatning eng yorqin orzusi bo'lib kelgan. Bunday insonlar orasida O'zbekiston deb atalmish muazzam zaminimizda yashagan bobolarimizning o'z o'rni va nomi bor. Barkamol avlodni tarbiyalash orzusiga o'z tariximizdan juda ko'p dalillar keltirishimiz mumkin. Farobiyning «Fozil odamlar shahri» asaridagi g'oyalarni yodga olaylik. Unga ko'ra jamiyatning har bir fuqarosi mansabi, tutgan o'rni, ya'ni kim bo'lishidan qat'iy nazar FOZIL kishi. Fozil inson o'z davlatining barcha qonun-

²⁷⁴ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. 116-бет.

²⁷⁵ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. – 58 б.

qoidalarini yaxshi biladi, unga amal qiladi, o'z kasbining ustasi, lozim bo'lganda Vatani uchun jon fido qiladi. Fozillar shahri aholisi bir-biriga hurmatda bo'ladi. Ota-ona va farzand, ustozu shogird o'rtasida sharqona nazokat, mehr va ehtirom bo'ladi. Avvalo, bunday fikrlashning o'zi bobolarning ma'naviy darajasi naqadar yuksak bo'lganligini va albatta bunday fikr aytish bu borada ko'p asrlik meroslarni o'rganish natijasida vujudga kelishini ta'kidlash joiz. Demak, bizning barkamol avlod tarbiyalash haqidagi niyatimiz uchun ma'naviy asos bor. Prezident I.A.Karimov ta'kidlaganidek, «Mustaqillik yangicha yashashni, yangicha fikrlashni, hayotda har bir fuqarodan o'ziga yarasha munosib o'rin egallashni, yangi mafkura asosida yangicha ma'naviyatni talab etadi. Talab etibgina qolmasdan, jadal o'zgarib borayotgan iqtisodiy va ijtimoiy sharoitda yangicha o'ylashga va harakat qilishga majbur etmoqda. Yangicha o'qish, yangicha ishlashning o'zi bo'lmaydi. SHuning uchun ham bizga raqobatbardosh yuksak ma'naviy va axloqiy talablarga javob beruvchi fozil insonlar kerak. Dasturning asosiy maqsadi ham aynan barkamol avlodni tarbiyalashdan iboratdir».²⁷⁶

YUrtboshimiz ta'kidlaganidek, har tomonlama etuk avlodni tarbiyalasakgina, bugun hayot oldimizga qo'yayotgan o'ta murakkab, og'ir, sinov va qiyinchiliklarni engib o'tamiz, shundagina ko'zlangan yuksak marralarni egallay olamiz. Hech qachon hech kimdan kam bo'lmagan va hech kimdan kam bo'lmaydigan avlodni tarbiyalab kelayotgan xalqimiz, ezgu maqsad-muddaomiz – erkin, ozod va obod hayot bunyod etishda ham hech kimdan kam bo'lmaydi. SHuning uchun bu muhim masalaga doimo davlatimiz, jamiyatimizning asosiy vazifasi sifatida qaralmoqda. Insoniyat hamisha mukammal jamiyat bunyod etish ishtiyoqida yashagan. Mukammal jamiyatni ma'naviy yuksak, axloqiy barkamol, jismoniy etuk avlod yaratadi. Bugun mamlakatimizda yuz berayotgan o'zgarishlar insonlar hayotiga, taqdiriga daxldor ekanligini har birimiz his qilishimiz va shundan tegishli xulosalar chiqarishimiz lozim. YUrtimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, barcha o'zgarishlar va yangilanishlarning markaziga inson va uning manfaatlari qo'yilganligi hammamizni quvontiradi. Prezidentimiz ta'kidlaganidek: «...bugungi kunda ana shu jarayonlarning mohiyatida islohot-islohot uchun emas, avvalo inson uchun, uning farovon hayoti uchun xizmat qilishi kerak, degan maqsad mujassam ekanini va uning amaliy ifodasini barcha sohalarda ko'rish, kuzatish qiyin emas».²⁷⁷ Mustaqil Respublikamiz fuqarolari, xususan yoshlari ruhiyatida insonparvarlik tuyg'ularini shakllantirish, ularni rivojlantirish demokratik, adolatli jamiyatni barpo etishning muhim kafolati sanaladi.

SHunday ekan, o'z maqsadlarimizga erishishda bir necha vazifalari borligini ta'kidlab o'tish mumkin. Birinchidan: fuqarolarimizni ma'naviy yangilanish va islohotlar jarayoning faol ishtirokchisiga aylantirish; amalga oshirilayotgan davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari, keng ko'lamli islohotlarning mohiyatini, qabul qilinayotgan qonun hujjatlarining ahamiyatini fuqarolarimizga sharhlab berish va tushuntirish; ijodkor ziyolilar ishtirokida joylarda samarali targ'ibot tizimini amalga oshirish; ma'naviyatning kuch qudratini faqat ezgu maqsadlar yo'lida samarali foydalanish va rivojlantirish. Ikkinchidan: turli qarash va fikirlarga ega bo'lgan ijtimoiy qatlamlar, siyosiy kuch va xarakatlarning o'ziga xos orzu intilishlarini uyg'unlashtiruvchi g'oya-Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi-barchamiz uchun muqaddas maqsadga aylanishiga erishish. Uchinchidan: qabul qilingan "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da belgilangan vazifalarni izchil davom ettirish; ta'lim-tarbiya tizimini muttasil takomillashtirish. Bu orqali kelajagimiz bilimli, dono va ma'naviy sog'lom, barkamol avlodga bog'liq ekanligini chuqur

²⁷⁶ Қаранг: Каримов И.А. Баркамол авлод орзуси. Тошкент - 2000.

²⁷⁷ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. 106-бет.

anglashga erishish. To‘rtinchidan; ota-bobolarimiz va bizning muqaddas e‘tiqodimiz bo‘lmish islom dinning bugungi hayotimizdagi o‘rni va ta‘sirini, yoshlarimizni ruhan pok, iymoni butun, irodasini baqquvvat etishdagi, odamiylik fazilatlarini uyg‘unlashtirishdagi hissasini va mohiyatini keng jamoatchilikka tushintirish borasidagi tashviqot ishlarini davom ettirish. Beshinchidan; ko‘p millatli mamlakatimiz fuqarolari orasida ularning milliy va diniy mansubligidan qat‘iy nazar, ularda hamjihatlik va birdamlik tuyg‘ularini kuchaytirish; chunki ma‘naviyat turli xalqlar va mamlakatlar kishilarini qon-qarindosh qiladi. Ularning taqdirini o‘zaro hurmat asosida yaqinlashtiradi²⁷⁸ deb ta‘kidlaydi. Mana shunday maqsadli va ma‘suliyatli vazifalarni ma‘naviyat hozirgi kunda barkamol avlodni voyaga etkazishda bosqichma-boqich amalga oshirib kelmoqda. O‘z navbatida xalq ma‘naviyatini yuksaltirishda yoshlarning qalbi va ongini milliy va umumbashariy qadriyatlar uyg‘unligi ruhida tarbiyalash, ularni zamonaviy bilim va hunarlarni egallagan, har tomonlama aqlli, ham jismoniy, ham ma‘naviy jihatdan barkamol qilib tarbiyalash hal qiluvchi vazifalardan biriga aylandi. Xususan, Prezidentimiz I.A.Karimov ma‘naviy tarbiya haqida shunday yozadilar: “Bizning eng muhim, dolzarb vazifalarimizdan biri bu – o‘sib kelayotgan avlodga, uning ma‘naviy tarbiyasiga nihoyatda katta javobgarlik hissi bilan yondashish masalasi. Nega deganda, yoshlar xalq ma‘naviyatining munosib egalaridir. SHuning uchun har bir o‘g‘il-qizimiz dastlabki qadamlaridan boshlab ma‘naviy boyliklarimizdan bahramand bo‘lishi kerak.”²⁷⁹

Mamlakatimizda yosh avlodning yuksak ma‘naviy mezonlar asosida o‘sib-ulg‘ayishi uchun barcha shart-sharoitlar yaratilmoqda. Bugungi kunda yurtimiz hayotining qaysi sohasini olmang – sog‘liqni saqlash yoki ta‘lim deysizmi, iqtisodiyot yoki kichik biznes sohasi deysizmi, rahbarlik, madaniyat va sport jabhalari deysizmi – ularning barchasida yoshlarning huquq va manfaatlari alohida e‘tiborga olinayotganini ko‘ramiz. Hech qachon ma‘naviyatsiz etuk insonni tarbiyalab bo‘lmaydi. CHunki, odamzot uchun hayot yo‘llarida har qadamda zarur bo‘ladigan ajdodlar yodi, milliy g‘urur va iftixor, jonajon Vatanga muhabbat, ota-onaga hurmat, istiqloлга sadoqat, farzandlik hissi, insoniy fazilatlar aynan ma‘naviyat orqali uning ongu tafakkuriga singib boradi, hayotining ma‘no-mazmuniga aylanadi. Ma‘lumki, yoshlikda inson qiziquvchan va intiluvchan bo‘ladi. Uning ana shu intilishlarini ma‘naviy komillik sari yo‘naltirish nafaqat ana shu yigit-qizlarning, balki butun jamiyatning yorug‘ kelajagini ta‘minlashda hal qiluvchi va dolzarb masaladir. Zero, ma‘naviyat azal-azaldan insonni komillikka etaklaydigan beqiyos ne‘mat bo‘lib kelgan. SHu ma‘noda, hozirgi kunda ham ma‘naviyat – najotkor kuch, ma‘naviyat – ilohiy yog‘du desak, xato qilmagan bo‘lamiz. Ayniqsa, hayotga katta orzu-umidlar bilan qadam qo‘yayotgan, unga faqat pok va beg‘ubor nigoh bilan qarab, oldinga intilayotgan yoshlarga nisbatan olganda, bu haqiqat yanada teranroq ma‘no-mazmun kasb etadi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, yosh avlodda vatanga sadoqat tuyg‘usini shakllantirish, ularni xar tomonlama etuk barkamol qilib voyaga etkazish uchun oila, mahalla, ta‘lim muassasalari va turli ijtimoiy institutlarning birgalikdagi faoliyatini ta‘minlash oliy maqsadimiz hisoblangan ozod va obod erkin va farovon xayot barpo etish uchun asos bo‘ladi.

²⁷⁸ Каримов И.А. Миллий истиқлол ғояси; асосий тушунча ва тамойиллари. Т.: Ўзбекистон. 2000., 3-4-бетлар

²⁷⁹ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. – 38 б.

MUSTAQIL TA'LIM MASHG'ULOTLARI

1. Demokratik jamiyat bilan bog'liq qarashlarning vujudga kelishi.
2. «Avesto» da siyosiy qarashlar va g'oyalar.
3. Antik dunyo siyosiy ta'limotlari.
4. Odil jamiyat to'g'risidagi qarashlar, tizimlari va ularning tasnifi.
5. Odil jamiyat bilan bog'liq tushunchalarni tahlil qilish.
6. «Temur tuzuklari»dagi siyosiy qarashlar va uning ahamiyati.
7. SHarq va G'arbda o'rta asrlar hamda Uyg'onish bosqichlarida siyosiy ta'limotlar.
8. XVIII-XIX asrning birinchi yarmidagi ijtimoiy siyosiy qarashlar.
9. XIX asrning oxiri XX asrning boshlarida Markaziy Osiyodagi ijtimoiy-siyosiy hayot.
10. Jadidlarning odil jamiyat to'g'risidagi qarashlari.
11. Mustaqillik va demokratik jamiyat qurishning «o'zbek modeli».
12. Demokratik jamiyat qurilishining turli xil milliy modellari mavjudligi.
13. O'zbekistonda demokratik jamiyat qurishning o'ziga xos xususiyatlari va «O'zbek modeli».
14. Birinchi Prezident Islom Karimov tomonidan ishlab chiqilgan «O'zbek modeli»da demokratik jamiyat qurish tamoyillari: iqtisodning siyosatdan ustuvorligi.
15. Davlat bosh islohotchi.
16. Qonun ustuvorligi.
17. Kuchli ijtimoiy himoya va bosqichma-bosqich rivojlanish.
18. «O'zbek modeli»ning jamiyat ijtimoiy, siyosiy va madaniy sohalarida namoyon bo'lishi.
19. «O'zbek modeli» va uning o'ziga xos xususiyatlari.
20. Demokratik jamiyat qurishda «O'zbek modeli»ning o'rni.
21. «O'zbek modeli»ning dunyo davlatlari tomonidan e'tirof etilishi.
22. «Dunyoviy davlat» va «milliy davlatchilik» tushunchalari.
23. O'tish davri tushunchasi.
24. Uning mustaqillikni qo'lga kiritgan barcha mamlakatlar uchun zarurligi va mohiyati hamda umumiy qonuniyatlari.
25. O'tish davrining «klassik», «inqilobiy», «evolyusion» yo'llari.
26. O'zbekistonda «o'tish davri»ga yondashishning o'ziga xos jihatlari.
27. Evolyusion, tadrijiy rivojlanish yo'lining mohiyati.
28. Islom Karimov tomonidan O'zbekistonning «evolyusion tadrijiylik» asosida demokratik jamiyatga o'tishga doir nazariy, konseptual metodologiyasining ishlab chiqilishi.
29. O'zbekistonda «evolyusion-tadrijiy rivojlanish»ning real hayotga tatbiq qilinishi.
30. «O'tish davri»ning ahamiyati.
31. O'zbekiston Respublikasida «O'tish davri»ning o'ziga xos xususiyatlarining dunyo davlatlari tomonidan o'rganilishi.
32. Demokratik jamiyat qurishda milliy qadriyatlar va umumbashariy tamoyillar tushunchasi.
33. Prezident Islom Karimov O'zbekistonda demokratik jamiyat qurishda milliy qadriyatlar va umumbashariy tamoyillarga tayanish to'g'risida.
34. Milliy qadriyatlarining demokratik jamiyat qurishda aks etishi. Demokratik jamiyat barpo etishda umumbashariy tamoyillarga bo'lgan zarurat.
35. O'zbekistonda demokratik jamiyat qurishning milliy va umumbashariy tamoyillari uning o'ziga xosligi.
36. O'zbekistonda demokratik jamiyat barpo etishda milliy qadriyatlar va umumbashariy tamoyillarning uyg'unlashuvi.
37. Demokratik tamoyillarga amal qilish shart-sharoitlari.

38. O'zbekistonda adolatli, demokratik jamiyat barpo etishda milliy qadriyatlarning umuminsoniy tamoyillar bilan uyg'unlashtirilishining ahamiyati.
39. Demokratik jamiyat qurishda milliy qadriyatlar va umumbashariy tamoyillarning o'rni.
40. Prezident I.A.Karimov asoslarida demokratik jamiyat qurishda milliy qadriyatlar va umumbashariy tamoyillar to'g'risidagi nazariyalar.
41. Demokratik jamiyat qurishda milliy qadriyatlar va umumbashariy tamoyillarning ahamiyati.
42. O'zbekistonda demokratik, fuqarolik jamiyati qurishda qonun ustuvorligi tamoyilining mustahkamlanishi.
43. O'zbekiston Respublikasi ma'muriy-hududiy tuzilishida viloyatlar, tumanlar, shaharlar, shaharchalar, qishloqlar, ovullar, shuningdek, Qoraqalpog'iston Respublikasi bilan bog'liq tushunchalar.
44. O'zbekiston Respublikasi bilan Qoraqalpog'iston Respublikasining o'zaro munosabatlari. Bu munosabatlarni tuzilgan shartnomalar hamda bitimlar bilan tartibga solinishi.
45. Kodeks, qonun va normativ-huquqiy hujjatlar asosida adolat va inson manfaatlar ustuvorligi.
46. Davlat organlari, mansabdor shaxslar, nodavlat tashkilotlar va fuqarolarning Konstitutsiya va qonunlarga muvofiq faoliyat yuritishlari. Birorta qonun hamda normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiya normalari va qoidalariga zid kelishi mumkin emasligi.
47. Prezidentlik instituti.
48. Vazirlar Mahkamasi.
49. Sud mustaqilligi.
50. Davlat organlarining vakolatlari.
51. Qonun ustuvorligi tamoyilining O'zbekistonda demokratik huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati qurishdagi ahamiyati.
52. O'zbekiston Respublikasida markaziy davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, deganda nimani tushunasiz.
53. Davlat hokimiyati va davlat boshqaruvi tushunchalarini ta'riflab bering.
54. O'zbekistonda davlat hokimiyati va boshqaruvini demokratlashtirish qachon boshlandi, bu sohada nimalarga erishili.
55. "Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi"da davlat hokimiyati va boshqaruvini demokratlashtirishga doir qanday strategik vazifalar qo'yildi.
56. O'zbekistonda qanday jamiyat va davlat qurish asosiy strategik pirovard maqsad sifatida e'lon qilingan.
57. O'zbekiston Respublikasi markaziy davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari
58. O'zbekistonda davlat hokimiyati va boshqaruvini demokratlashtirish jarayoni
59. Davlat hokimiyati va boshqaruvini demokratlashtirish islohotlarini yanada chuqurlashuvi
60. O'zbekistonda davlat boshqaruvi - ijrochilik faoliyati yuritish xususiyatiga ega bo'lgan davlat hokimiyati faoliyatini amalga oshirishning yagona ko'rinishi.
61. Qonunlar, Prezident farmonlari, qaror va farmoyishlarini hayotga joriy etishga qaratilganligi.
62. Davlat boshqaruvi xo'jalik, ijtimoiy-madaniy va ma'muriy-siyosiy sohalarga rahbarlik qilish jarayonida amalga oshirilishi.
63. "Fuqaro erkinligi va faolligi" tushunchasi, uning ijtimoiy-siyosiy tafakkur tarixidagi talqinlari.
64. Abu Nasr Farobiyning komil inson va fozil jamiyat to'g'risidagi qarashlari.
65. Hozirgi davr demokratiyasida inson, jamiyat va davlatning o'zaro munosabatlari.
66. Prezident I.A.Karimov demokratik jamiyat qurishda inson va shaxs erkinligi, faolligini yuksaltirish to'g'risida.
67. O'zbekistonda inson faolligini oshirish demokratik jamiyat qurishning asosiy omili ekanligi.
68. Fuqaro erkinligi va faolligini ta'minlash – demokratik jamiyat qurishning bosh maqsadi.
69. O'zbekistonda demokratik jamiyatni shakllantirishda fuqarolarning qonun va qarorlar qabul qilishdagi faolligi.
70. Uning fuqaro erkinligi va faolligini oshirishdagi ahamiyati.
71. Fuqaro erkinligi va faolligining asosiy mezonlari.
72. Fuqaro erkinligi va faolligi demokratik jamiyat qurishning zaruriy sharti.

73. Jamiyat iqtisodiy hayotini erkinlashtirish va uning mohiyati.
74. Jamiyat iqtisodiy hayotini erkinlashtirish taraqqiyot omili.
75. O'zbekistonda iqtisodiy hayotni erkinlashtirish va uning xususiyatlari.
76. Ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyoti milliy andozasi va uning mohiyati.
77. Bozor munosabatlarini shakllantirishning asosiy tamoyillari.
78. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashning aniq yo'nalishlari.
79. Tashqi iqtisodiy faoliyatni, valyuta bozorini erkinlashtiri.
80. Iqtisodiyot tarkibiy o'zgarishlarini amalga oshirish va uni modernizatsiyalash.
81. Iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb etish.
82. Investitsion muhit va investorlar uchun kafolat yaratish.
83. O'zbekistonda demokratik jamiyat qurishda "kuchli ijtimoiy himoya" va "ijtimoiy adolat tamoyillari" tushunchalari.
84. "Adolat" hamda "tenglik" tushunchalari.
85. SHarq mutafakkirlarining ijtimoiy adolat va ijtimoiy haqidagi g'oyalari.
86. O'zbekistonda kuchli ijtimoiy himoya – jamiyatda tartib, intizom, barqarorlik va taraqqiyotni ta'minlash omili sifatida.
87. Prezident I.A.Karimovning mamlakatimizda demokratik huquqiy davlat va adolatli fuqarolik jamiyatni barpo etish to'g'risidagi konsepsiyasi.
88. O'zbekistonda ijtimoiy adolat prinsiplari va ularning amal qilish xususiyatlari. Kuchli ijtimoiy himoya siyosati: uning maqsadi, vazifalari, rivojlanish bosqichlari hamda xususiyatlari.
89. Demokratik jamiyat turli qatlamlar, guruhlar manfaatlarini uyg'unlashtirishda ijtimoiy adolat mezonlari va ijtimoiy himoyaning barqaror taraqqiyotni ta'minlashdagi ahamiyati.
90. SHarqda ijtimoiy adolat to'g'risidagi g'oyalarning shakllanishi.
91. Mustaqillik davrida adolat tushunchasining yangi mazmuni.
92. Ijtimoiy himoya g'oyasining adolat va demokratiya tamoyillari bilan bog'liqligi.
93. Demokratik jamiyat qurishda mahalliy hokimiyatning o'rni va ahamiyati.
94. Mahalliy hokimiyat organlari sohasidagi islohatlar.
95. Mahalliy hokimiyat o'rganlari sohasida amalga oshirilgan islohatlar.
96. O'zbekistonda demokratik jamiyat shakllanishida mahalla va fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlarining o'rni.
97. Mahalla–fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organi sifatida.
98. Mahallaning demokratik fuqarolik jamiyat qurishdagi roli.
99. O'zini o'zi boshqarishning demokratik tamoyillari.
100. O'zini o'zi boshqarish organlari-fuqarolik jamiyatining asosi.

GLOSSARIY

Demokratiya konsepsiyalari (rus.-konsepsii demokratii; ing.-the concept of democracy) – "O'zbek modeli"ning mashhur besh tamoyili hamda jamiyat hayotining barcha sohalarini erkinlashtirish bilan bog'liq mumtoz strategiyasi etti ustuvor maqsad vazifalar konsepsiyasi.

Demokratiya (rus.- demokratiya; ing.-democracy) – "xalq hokimiyati" ma'nosini anglatadi.

Konstitutsiya (rus.-konstitutsiya; ing.-constitution) – tuzilish tartib – davlatning asosiy qonuni.

Mentalitet(rus.-umonastronnie; ing.-mentality) – aql idrok. Milliy yoki shaxsning mentaliteti ularning o‘ziga xos an‘analari, rasm-rusumlari, urf-odatlar, diniy e‘tiqodlar.

Senat (rus.-senat; ing.-senate) – parlament palatasi huquqiy vakillik palatasi.

Fuqarolik jamiyati (rus.-grajdanskoie obshchestvo; ing.- civil society) – davlat jamiyat, ijtimoiy taraqqiyotning oliy demokratik shakli.

Iqtisoiy plyuralizm (rus.-ekonomicheskii plyuralizm; ing.- economic pluralism) – mulk shakllari va xo‘jalik yuritish usullarining turli tumanligi.

“O‘zbek modeli” (rus.- “Uzbekskaya model”; ing.- the uzbek model) – Prezident Islom Karimov tomonidan ishlab chiqilgan O‘zbekistonning o‘z istiqlol va taraqqiyotini besh tamoyili.

Menedjer (rus.- menedjer; ing. - manager) – firma, kompaniya va bankning boshqaruv rahbari, yollanma boshqaruv rahbari.

Ma‘naviyat (rus.- duxovnost; ing.- spirituality) – insonlarning ichki, ruhiy olami, iroda va e‘tiqodlari bilan bog‘liq bo‘lgan insoniy fazilatlar majmui.

Avtokratiya-Avtokratiya-Autocratic

Avtokratiya–davlat boshlig‘i cheklanmagan hokimiyatga ega bo‘lgan boshqaruv. Ushbu tushuncha hozirgi davr lug‘atlarida hokimiyatga da‘vogarlik qiluvchi shaxs, guruhning cheklanmagan siyosiy xukmronlikka intilishi sifatida ifodalanadi.

Avtoritarizm- Avtoritarizm-Authoritarianism

Avtoritarizm–(lotinga “authorities” – obro‘, nufuz va e‘tibor) davlatni boshqarish usullaridan biri. YAKka shaxsning davlatning o‘z ta’siri, obro‘si, tashkilotchiligi, shijoati, jamiyatni yaxshi bilimi asosida boshqarishi. Avtoritarizm, odatda, jamiyat o‘z taraqqiyoitining murakkab, qaltis va mas’uliyatli davrlarini boshidan kechirayotgan pallalarda saxniga chiqadi. XXasrda avtoritarizm asosan salbiy ma’noda namoyon bo‘ldi. Hozirgi darv avtoritarizmiga harbiy-politsiya fashistik tartibotlar “kazarmali kommunizm” shuningdek stalinizm kiradi.

Agressiya- Agressiya- Aggression

Agressiya – bir davlat tomonidan ikkinchi davlatga nisbatan territoriyani qo‘lga kiritish, uning mustaqilligini yo‘q qilish yoki cheklash, aholisini bo‘ysundirish maqsadida har qanday kuch ishlatish, to‘g‘ridan-to‘g‘ri qurolni agressiya – (bosqinchilik).

Anarxizm- Anarxizm-Anarchism

Anarxizm – jamiyatni davlat huquq va institutsional boshqaruvning barcha shakllaridan butunlay voz kechishga chaqiruvchi falsafiy, ijtimoiy-siyosiy oqim. Anarxistik g‘oyalar qadimgi dunyo va o‘rta asrlarda ham uchraydi. Davlatning rolini begonalashtirga qarshi tanqidiy fikrlar Lao UZI, Aristing qarashlarida uchraydi. Ammo anarxizmning nazariy jihatdan shakllanish davri XVIII asr oxiriga to‘g‘ri keladi. Anarxizm davlatni yuqoridan quyiga qadar tashkil etishning barcha shakllariga qarshi chiqadi. Bizning kunimizda anarxizm g‘oyalari bir qator falsafiy, ijtimoiy-siyosiy konsepsiyalarga (masalan, “YAngi so‘llar”, “YAshillar”, “so‘l ravikallar” qarashlariga) ta’sir ko‘rsatmoqda.

Anneksiya- Anneksiya- Annexation

Anneksiya – zoʻrlik yoʻli (bosib olish) bilan bir davlatning, boshqa davlat, xalqni bosib olinishi va boshqa davlat chegarasida majburan ushlab turilishi, mustamlakaga aylantirilishi. Anneksiya sharoitida davlat chegaralari zoʻrlik yoʻli bilan xalq irodasi hisobga olinmagan holda oʻtkaziladi bu xalqaro huquq qoidolari va BMT ustaviga toʻgʻri kelmaydi.

Antisemitizm- Antisemitizm- Antisemitism

Antisemitizm – irqiy shovinizmning eng keskin shakllaridan biri, evrey millatini taqib etish va unga dushmanlarcha munosabatda boʻlgan mafkura va siyosat. Fashistlar germaniyasida antisemitizm davlat siyosati darajasiga koʻtarilgan. Antisemitizm xalqaro hamjamiyat tomonidan qoralangan.

Aparteid- Aparteid-Apartheid

Aparteid– (afrikaans tilidan olingan boʻlib – alohida yashash maʼnosini anglatadi). Mamlakat aholisining butun guruhlarini irqiga qarab, keskin tengsizlik holati soluvchi siyosiy, fuqarolik va ijtimoiy-iqtisodiy huquqlardan maxrum etuvchi irqiy __ etishning eng jirkanch shakllaridan biri.

Aristokratiya- Aristokratiya-Aristocracy

Aristokratiya– 1. Davlat hokimiyati imtiyozli aslzodalar qoʻlida boʻlgan boshqaruv shakli. Boshqaruv shakli sifatida aristokratiya monarxiya va demokratiyaga qarshi turadi.

2. U yoki bu imtiyozli sinfning imtiyozli qismi (Rimdagi patritsiylar, dvoryanlar...) yoki ijtimoiy guruhlar (M: Moliya aristokratiyasi)alohida huquq va imtiyozlarga ega boʻlgan qism.

Avesto-Avesto-Avesta

Avesto– (Parfiyonga “apastak” - matn) – Markaziy Osiyo xalqlari va bularning yaqin atrofidagi xalqlarning ilk yirik falsafiy va qomusiy asari, zardushtiylik dini va dunyo qarashining muqaddas kitoblari toʻplami. “Avesto” miloddan avvalgi II ming yillik oxiri I ming yillik boshiga oid boʻlib, ogʻzaki tarzda avloddan-avlodga oʻtib kelgan. Keyingi asrlarda “Avesto” tarkibiga turli diniy urf-odatlar bayoni, ahloqiy, huquqiy qonun-qoidalar qoʻshilib borgan. “Avesto”ni Zaradushtra diniy asar sifatida bir tizimga solgan.

“Avesto” oʻzbek, umuman Oʻrta Osiyo, Eron, Ozarbayjon xalqlarining qadimgi davrdagi ijtimoiy-iqtisodiy hayoti, diniy qarashlar, olat toʻgʻrisidagi tasavvurlari, urf-odatlari, maʼnaviy madaniyatlarini oʻrganishda muhim manbadir.

Siyosiy bankrotlilik - politicheskogo bankrotstva - political bankrupt

Siyosiy bankrotlilik – alohida siyosiy etakchi, siyosiy partiya, davlat xukmron doiralarining muvaffaqiyasizlikka uchrashi, oʻz vaʼdalarining ustidan chiqq olmaganliklari, inqirozga uchragan siyosatni tubdan qayta oʻzgartirish, ommaning siyosiy ishonchini qozongan siyosiy etakchilar bilan oʻzgartirish va h.k.

Bolshevizm- Bolshevizm- Bolshevism

Bolshevizm–siyosiy yoʻnalish, shuningdek, siyosiy faoliyatning siyosiy texnologiya, usul va yoʻllari. Lenincha bolshevizm (yaʼni neobolshevizm) rossiya sotsial-demokratik harakatining soʻl oqimini anglatadi. Keyinchalik u aholiga nisbatan zoʻravonlikka asoslangan texnologiya yoʻlini tutgan soʻng kommunistik Partiya faoliyatiga aylangan.

Baynalminalchilik-Internatsionalist-Internationalist

Baynalminalchilik– (internatsionalizm, arabcha “baynalminal” - millatlararo) jahondagi barcha millat va elatlarning tengligi, xamjihatligi nazariyasi va amaliyoti. Insoniyat tarixi turli millatlari va

elatlari orasida iqtisodiy, siyosiy, madaniy va ma'naviy aloqalar o'rnatilib, ularning tobora mustahkamlanib borishi jarayonidir. Bunday munosabatlarsiz ijtimoiy taraqqiyot amalga oymaydi. Baynalminalchilik millatchilik va milliy bikiklikning xato va kamchiliklarini ochib tashlash jarayonida vujudga keladi. Baynalminalchilik umuminsoniy voqea bo'lib, davlatlar o'rtasidagi chegaralar va turli to'siqlar barchaga putr etkazmasligi kerakligini tasniflaydi.

Birja- Birja-Exchange

Birja– (lotincha “bure” - hamyon) standartlar, ya'ni andozalar yoki namunalar bo'yicha sotiladigan ommaviy tovarlarning muntazam foydalanadigan savdo shakllaridan biri bo'lib, tovar birjasi, qimmatbaho qog'ozlar (aksiyalar, oblegatsiyalar va boshqalar) birjasi, fond birjasi, valyuta, ya'ni chet el pullari birjachi va shu kabi turlarga bo'linadi.

Birja muntazam ish olib boruvchi ulgurji bozorning eng rivojlangan shakli bo'lib, unda tovarlar, standarl bo'yicha almashtiriladi, qimmatbaho qog'ozlar va valyuta sotiladi. Birjaning yarmarkadan farqi shundaki, tovarlarni sotish chog'ida mavjud tovarlar yuzasidan bitishuvlar amalga oshirilmaydi.

Bojxona-Tamojenny-Sustoms

Bojxona – davlat chegarasidan o'tadigan va o'tkaziladigan mol-mulklar hamda transport vositalarini nazorat qiluvchi, shuningdek, yuk egalaridan belgilangan tartibda (poshlina) va boshqa yig'imlarni undiruvchi davlat muassasasi. Bojxona davlatning iqtisodiy manfaatlarini muhofaza qiluvchi organlaridan biridir.

Bozor iqtisodiyoti-Рыноchnaya ekonomika-Market economy

Bozor iqtisodiyoti – jamiyat taraqqiyotini tezlashtiruvchi iqtisodiy aloqalar majmui. Bozor iqtisodiyoti mohiyati shundan iboratki, u barcha jamiyat a'zolarini ishlab chiqarish va iste'mol orqali doimiy ishtirokchilariga aylantiradi. SHu boisdan bozor iqtisodiyoti ishlab chiqarishning kun sayin takomillashuviga, mahsulot sifatining yaxshilashib borishiga, miqdorning esa ko'payishiga sababchi bo'ladi.

Byurokratizm- Byurokratizm- Redtape

Byurokratizm – qog'ozbozlik, sansolarlik, ishning mohiyatiga chuqur yondashmaslik, byurokratizm hokimiyatning (muassasa xizmatchilarning) xalq ommasidan ajralib qolgan vaziyatda vujudga keladi. Byurokratizm – bu ijtimoiy boshqaruv shakllarini, dalillarni buzib ko'rsatish, bir shaxs yoki ijtimoiy guruh manfaatlarini yo'lida davlatchilikni buzib ko'rsatilishi. Eng keng rivojlangan va ifodalangan shakllari davlat boshqaruvi sohasida amal qiladi.

Volyuntarizm-Volyuntarizm-Volyuntarizm

Volyuntarizm – (lotincha “volentare” - iroda)

1. Falsafada volyuntarizm idealistik oqimlardan biri bo'lib irodani borliqning eng yuqori tamoyili deb qaraydi.

2. Psixologiyada volyuntarizm irodani inson ruhiy hayotining asosiy omili deb qaraydi.

3. Siyosatda volyuntarizm haqiqiy, inson ongidan mustaqil ravishda mavjud bo'lgan qonuniyatlarni inkor qilib, imkoniyat va sharoitlarni e'tiborga olmagan holda shaxsning o'z subektiv irodasi orqali faoliyat ko'rsatishdir.

Vijdon erkinligi-Svoboda sovesti-Freedom of conscience

Vijdon erkinligi – bu fuqarolarning har qanday dinga e'tiqod qilishi yoki hech qanday dinga e'tiqod qilmaslik huquqidir. “Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi” – BMT tomonidan 1948 yilda qabul qilingan xalqaro huquqiy xujjatdir. Bu xujjatda insonlarning huquq va erkinliklari, hayot kechirishini ta'minlaydigan huquq va erkinliklari belgilangan.

Geosiyosat- Geosiyosat-Geopolitics

Geosiyosat – (yunoncha “geo”-er va “politike”-davlatni boshqarish san'ati.) – davlatlar tashqi siyosatini amalga oshirishga geografik omillar (davlat egallab turgan hududning qulayligi yoki noqulayligi, katta yoki kichik ekanligi, tuprog'ining serhosilligi, tog' va dashtu-cho'llarning ko'p-kamligi va h.k.)ga alohida urg'u berish geopolitika nazariyasiga binoan millatlarning va davlatning tabiati, geografik joylashganligiga bog'liq.

Geosiyosat globallashtirishdan foydalanib XVIII-XIX asrlarda mustamlakachi davlatlar o'z bosqinchilik siyosatini amalga oshirdilar. XV asrda fashistlar germaniyasi, Yaponiya va sho'ro iste'dod davlati geosiyosiy siyosatni amalga oshirdi.

Hozirgi zamon geosiyosati jaxon va xar bir davlat siyosatda etakchi o'rinlardan birini egallaydi. Lekin hozirgi zamon siyosati tinchlik, xamkorlik, yaratuvchanlik siyosatini amalga oshirishga qaratilgan, umujaxon demokratiyasi, xalqlar tengligi jamoatchilariga suyanadi.

Globallashtirish-globalizatsiya-globalization

Globallashtirish – lotincha “glob” so'zidan olingan bo'lib, ayni uni “Dumaliklashuv” deb tarjima qilish mumkin. Er sharining, er qurrasining fan texnika yutuqlari tufayli insoniyat ixtiyoridagi xuddi bir butun sharga, kurraga aylanishini tushuntirish uchun ishlatiladi.

Globallashtirishning ijobiy tomoni shunlan iboratki, u xalqlarning, davlatlarning, milliy madaniya va iqtisodiyotining yaqinlanishini tuzlashtiradi, ularning rivojlanishi uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Uning salbiy tomoni shundan iboratki mayda, qoloq, etik guruhlar va mamlakatlarning madaniyati, tili urf – odati kuyaayib borayotgan globallashtirish jarayonlarida qayta millatlar, yirik minglab madaniyatlar, boy tillar bilan raqobatlashmay o'z – o'zidan jtimoiy – iqtisodiy, insoniy – zaboniy hayotdan chetga chiqib keladi. Bunday sharoitda xar bir ongli fuqaroning vazifasi – o'z millatining raqobatbardoshligini ko'rsatish, buning uchun uning faol siyosati, tadbirkorlik iqtisodiyoti, madaniyatida salmoqli salmoqli yutuqlari uchun kurashadi.

Genotsid-Genotsid-Genocide

Genotsid – xalqaro jamoatchilikning ko'rinigi bo'lib butun bir aholi guruhlarini irqiy milliy, etnik yoki diniy alomatlariga ko'ra barchani jismoniy jizatdan qirg'in qilish uning asosiy maqsadidir.

Milliy madaniy soxada genotsid - bu u yoki bu millatni irqiy yoki diniy guruhning tilini, dinini va madaniyatini: milliy tilda o'qitishni taqiqlash, bibliotekalarni, muzeylar, maktablar, tarixiy yodgorliklar, madaniy inshootlar va x.k.z. yo'q qilish demakdir.

Global muammolar- Globalные проблемы- Global problems

Global muammolar – ushbu muammolar o'zining daxshatli oqibatlari, jinoyatga keltiradigan zarari bilan boshqa xar qanday muammolardan qisman farq qiladi. Bu muammolarni jamiyat xayotida ro'y beradigan birdan – bir muammoga qiyoslab bo'lmaydi. Ular o'zining ko'llami va miqyoslariga ko'ra dunyoning juda katta qismiga yoyilgan bo'lib, ko'pchilik mamlakatlar va xalqlar xayo1tiga kuchli salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Global muammolar mohiyatiga kuyidagi turlarga bo'linadi: Ineknichniy yadro xalokatidan saqlash; yalpi va umumiy umumiy tinchlikni ta'minlash; xalqaro terrorizm muammosi shu jumladan

mintaqalardagi terroristik xarakatlarga birgalikda kurash; giyoxvandlikka qarshi birgalikda kurash; jamiyat muammosi; energetika muammosi; qashshoqlik muammosi; ocharchilikka qarshi kurash; xayvonot va o'simliklar dunyosini saqlash; ekologiya; spid va x k.

Davlat xokimiyati-Pravitelstvo-The government

Davlat xokimiyati - Xalq xokimiyatining maxsus qurilmasi – davlat orqali amalga oshiriladi. Davlat o'zining organlari orqali siyosiy xokimiyatni amalga oshiradi. Hokimiyat davlat qo'lida to'planganidagina bir erda mujassamlashishi va samarali amalga oshirilishi mumkin. Davlat o'ziga tegishli xokimiyat vositasida majburlov va ta'sir choralarini qo'llaydi. Davlat xokimiyati qonunidir, ya'ni davlatning, davlat organlarining vakolatlari qonun bilan belgilab qo'yiladi.

Davlat boshqaruvining Prezidentlik shakli - Prezidentskaya forma gosudarstvennogo upravleniya - Presidential form of government administration

Davlat boshqaruvining Prezidentlik shakli – davlat boshqaruvining samarali shakllaridan biri, davlatni boshqarish san'ati, nazariyoti va amaliyotining taraqqiyoti natijasida taraxiy tenerigacha tayanibolingan asosiy yo'llardan biridir. Prezident Respublikasi hozirgi kunda eng ko'p tarqalgan davlat boshqaruvi shaklidir. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra BMTga a'zo 192 davlatdan 142 tasi Prezident lavozimi mavjud bo'lib, ularning aksariyati Prezidentlik respublikasidir. Prezidentlik respublikasining parlamentar respublikadan farqi: Prezident bevosita xalq jamiyatidan saylanib davlat va ijroiya xokimiyat mas'uliyatini o'z ichiga oladi.

Davlat tuzilishi va uning shakllari- Struktura gosudarstva i ego form- The structure of the state and its forms

Davlat tuzilishi va uning shakllari – Davlat o'z tuzimi jihatdan asosan uch turga federativ, konfederativ va unitar tarzda bo'linishi mumkin.

Unitar davlat (yaxlit) federatsiyadan farqli o'laroq, viloyat, o'lka, tuman gubernya, grafliklar singari ma'muriy – xududiy qisimlardan tashkil topgan tuzilma.

Federativ (murakkab) davlatlar esa davlatchilikning avtonom (muxtor) davlatlar esa davlatchilikning avtonom (muxtor) shtatlar, xududiy er birliklari kabi qisimlardan tuzilgan (M: AQSH da shtatlar va b.)

Konfederatsiya – davlat tuzilishining shunday bir shakli, unga ko'ra, konfederatsiyani ta'sis etuvchi davlatlar, o'z mustaqilliklarini to'liq saqlab qolgan holda, muayyan bir maqsadda (xarbiy, xo'jalik, muxim ichki va tashqi siyosat masalalarini xal qilishda) o'z kuchlarini uyg'unlashtirib, ish ko'radilar.

Davlat chegarasi-gosudarstvennoy granitsy-state border

Davlat chegarasi-davlatning zaruriy belgilaridan biridir. Har qanday davlat o'z xududiy chegarasiga egadir. Davlat xududining boshqa bir davlat xududi bilan tutash chizig'i davlat chegarasi deb ataladi. Davlatimiz xududiy chegarasining umumiy uzunligi 6221 km. ni tashkil etadi jumladan Qozog'iston bilan chegara – 2203 km, Turkmaniston – 1621, Tojikiston bilan 1161 km, Qirg'iziston bilan – 1093 km, Fvg'oniston bilan - 137 km. dan iborat.

Devalvatsiya-Devalvatsiya-Devaluation

Devalvatsiya – (lotincha, devalute pasayish, kamayish, qiymatsizlanish) – milliy valyuta kursining oltin standarti va valyutalar qat'iy kursi tizimiga nisbatan kamayishi, pasayishi. Devalvatsiya natijasida chet el valyutasi qiymati oshib, import qilinadigan tovarlar va xizmatlar narxlarini oshishi mamlakat ichkarisida ishlab chiqariladigan tovarlar narxi tushishi yuz beradi.

Amalda milliy valyuta devalvayiyasi axhamiyatining faol daromadi kamayishiga va uning turmush darajasi pasayishiga olib keladi. Devalvatsiyaga teskari jarayon revalvatsiya deb ataladi.

Demokratiya-Demokratiya-Democracy

Demokratiya – (Qadimgi zamon tilida “demos” xalq va “kratos” - xokimiyat) – “Xalq xokimiyati” ma’nosini anglatadi.

Demokratiyaning muhim xususiyati shundaki unda xalq xokimiyati ya’ni ozchilikning ko’pchilikka bo’ysunishi qoidasi rasmiy ravishda e’lon qilinadigan fuqarolarning erkinligi va teng xuquqliligi e’tirof etiladi. Bu shartlar jamiyat hamda uning a’zolari hayotining asosiy qonuni – ushbu davlatning konstitutsiyasida aks ettiriladi.

Diplomat-Diplomat-Diplomat

Diplomat – (yunoncha “diploma” – “ikkiga buklangan xujjat” so’zidan olingan va ushbu xujjatni manzilga etkazuvchi shaxs “Diplomat”, deb ataladi) – davlatning xorijiy mamlakatlar bilan siyosiy, iqtisodiy, madaniy va boshqa boshqa sohalaridagi faoliyatini ta’minlash hamda uning milliy manfaatlarini ximoyalashni amalga oshirishga qaratilgan rasmiy faoliyati. Diplomatiya – tashqi siyosatining, davlat xalqaro faoliyatining ajralmas qismi.

Despotizm-Tiraniya-Tyranny

Despotizm – 1) Davlat tuzilishi tizimi xokimiyatning zo’ravonligiga, xalqning xar qanday xuquqidan maxrum etilganligini xarakterlovchi cheklanmagan monarxiyaga 2) cheklanmagan xokimiyatga, xalqning erkin irodasini bo’g’ishga. Despot – cheklanmagan va qattiq qo’l xukmdor, zolim.

Evro-Evro-Euro

Evro – “Evropa” qit’asi nomining qisqartirilgani bo’lib shu qit’aga tegishli pul birligini mamlakatlarning yagona valyutasidir.

1998 yilda Evropaning yagona valyuta – iqtisodiy fazosi vjudga keltirildi. Evropa markaziy banki tashkil qilinib, Evropa ittifoqi mamlakatlarning umum pul-kredit siyosati amalga oshirila boshlandi va yanvardan Evropa Ittifoqi bo’yicha yagona pul birligi “Evro” kiritildi. 2002 yil 1 iyuldan milliy valyutalar muomaladan uzil – kesil chikarildi.

Evropa davlatlari iqtisodiy uyushmasi- Страны Европейской экономической ассоциации- The countries of the European Economic Association

Evropa davlatlari iqtisodiy uyushmasi - 1957 yilda Germaniya, Fransiya, Italiya, Belgiya, Gollandiya va Lyuksemburg davlatlari tomonida shartnoma asosida tuzilgan iqtisodiy uyushma tashkil topgan kundan boshlab xozirgi kungacha mazkur uyushmaga g’arbiy Evropadagi 26 davlat a’zo bo’lgan.

Uyushmaning maqsadlariga muvofiq

A) Davlatlar aro bojxona uyushmasi tuzilgan

B) Mexnat kuchi, xizmatlar va kapitallar umumiy bozori tuzilgan.

V) Qishloq xo’jaligi va transportda o’zaro kelishilgan tadbirlar o’tkazilmoqda.

G) Davlatlarning iqtisodiy kamchiligini yaqinlashtirish tadbirlar amalga oshirilmoqda.

D) Uyushma a’zolar bilan boshqa mamlakatlar bilan o’zaro kelishilgan savdo – sotiq siyosatini amalga oshiriladilar.

Investitsiya-Investitsiya-Investment

Investitsiya - (lotincha “investicio” - joylamoq) mablag‘ni ma’lum boylikni, qo‘shimcha daromad olish maqsadida, ishlab chiqarish, yoki boshqa sohasha joylashtirish, mablag‘ sarflash demakdir, “vnvestitsiya” va “mablag‘ sarflash” teng kuchli so‘zlar deyish mumkin. Tadbirkorlik va boshqa faoliyatlar turlariga qo‘shiladigan barcha moddiy hamda nomoddiy boyliklar investitsiya xisoblanadi.

Bu boyliklar quyidagicha bo‘ladi:

1. pul vositalari, maqsadli bank omonatlari xissalar, aksiyalar, sug‘urta xujjatlari va boshqa qimmatli qog‘ozlar;
2. Kuzatish mumkin bo‘lgan va ko‘chmas mulk
3. Mualiflik xuquqidan kelib chiqadigan mulkiy va nomulkiy xuquqlar, boshqa intellektual xuquqlar.
4. Boshqa boyliklar

Investitsiyalar uzoq, o‘rta va qisqa muddatli investitsiyalarga bo‘linadi. Uzoq muddatli investitsiyalar, asosan, qimmat baxo va murakkab laxzalarda amalga oshiriladigan, ular uzoq muddat davomida o‘zini –o‘zi qoplaydi. (10 va undan ortiq yillar) qisqa muddatni investitsiyalar odatda bir yilga bo‘linadi.

Integratsiya- Integratsiya- Integration

Integratsiya - (lotincha “integratio” o‘zaro moslashish va birlashish) milliy iqtisodiyotdarning sifat jixatdan yangi sharoitlarga ega bo‘lishi va mamlakat taraqqiyoti imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida iqtisodiy ravishda birlashishi, bir-biriga o‘zaro ta’sir etishi jarayonining kuchayishi. Iqtisodiy integratsiya hamkorlik, iqtisodiy siyosatda ustivor yo‘nalish deb ishlab chiqarish rivojlanishni belgilangan mamlakatlar o‘rtasida, asosan ishlab chiqarish alohida yuz beradi va bu jarayonni amalga oshirish maqsadida mamlakatlar qator chora tadbirlarni qo‘llaydilar integratsiya jarayoni rivojlanishi darajasiga bog‘liq hamda besh bog‘onaga ajratiladi.

5. Erkin savdo mintaqasi;
6. Umumiy bozor;
7. Bojxona ittifoqi
8. Valyuta – iqtisodiy ittifoq;
9. Siyosi ittifoq;

Mazkur borada Evropa iqtisodiy hamkorligi (EIX) Evropa ittifoqi namuna bo‘lib xisoblanadi.

Internet- Internet- Internet

Internet – YAgona tilda muloqot qiluvchi kompyuterlarni butun dunyo bo‘ylab (global) tarqalgan tarmog‘idir. U xalqaro televideniya tarmog‘iga o‘xshash xech kimga tobe emas va uning xech dim to‘lashigacha boshqarmaydi. SHunga qaramay u shunday bog‘langanki, go‘yoki u yagona sizga ishlagandek imkon yaratadi. Bugungi kunda internet 190 dan ziyod mamlakatlarda bor 600 mln. Ortiq abonentga hizmat qiladi.

Infilatsiya- Infilatsiya-Infilatsiya

Infilatsiya – (lotincha “inflatio” – shishish, ko‘pirgi) narx – navoning tez suratlarda – oshishi real tovarlar takliflarga nisbatan pul massasi ortib, pulning qadr-qiymati va xarid qobiliyatining qadr – qiymati va xarid qobiliyatining pasayib ketish. Iqtisodiyotda vjudga keladigan muammolar pul bosib chiqarishni kuchaytirish orqali xal qilinsa yoki qog‘rz pullar xajmini o‘zgarmagan xolda tovar xajmi kamaysa, infilyasiya yuzberadi. U aholi turmush darajasini pasayishiga sabab bo‘lishdan tashqari korxonalarni uin muddatli investitsiyalar joriy etishga majbur qiladi, ishlab chiqarish saloxiyatini va texnikani yangilashga qaratilgan –intilishlarni so‘ndiradi.

Bu bilan iqtisodiyotning qayta rejalanişhiga to'sqinlik qilibgina qolmay, uning kelajakda rivojlanishning susayishiga olib keladi.

Infilatsiya turlari- Infilatsiya turlari- Infilatsiya

Infilatsiya turlari-integratsiyalashgan infilatsiya – iqtisodiy omillar asosida ro'y beradi;

1. Kredit infilatsiya – xaddan tashqari kredit ekonomiyasi natijasida vjudga keladi;
2. Urmalovchi infilatsiya – sust sur'atlarda rivojlanuvchi infilatsiya;

Qatag'on infilatsiya- Repressii **infilatsiya-** Repression infilatsiya

Qatag'on infilatsiya – narxlarning yuqori suratlari ko'tarilishi;

Ma'muriy infilatsiya- administrative **infilatsiya-** administrative infilatsiya

Ma'muriy infilatsiya - narxlarni boshqarish yo'li bilan oshirish natijalarida yuzaga keladi.

Giperinfilatsiya-Giperinfilatsiya-Giperinfilatsiya

Giperinfilatsiya – narxlar o'ta tezlikda o'sadi.

Ijtimoiy infilatsiya – narxlar ortadi, atrof muxit ximoya etishga xarakat qilinishi natijasida o'sadi.

Iqtisodiy tushkunchilikning, ishsizlikning ortishi bog'liqligi va io'lab chiqarishning qisqartirish bilan bog'liq infilatsiya.

Impichment- Impichment- Traian Basescu

Impichment – ayblash, davlat jinoyatchisini so'zga tortish. Bir qator mamlakatlarda(Buyuebritaniya, AQSH, YAponiya) davlat jinoyatchilarini. Mansabdor shaxslarni hattoki davlat boshlig'i–Prezidentini konstitutsiyasida ko'rsatilgan moddalarni buzganligi uchun jinoiy javobgarlikka tortish qonun yo'li bilan mustaxkamlangan. Ma'suliyat amalga oshirish qiyin qonunchilik palatasi, ushbu masalani ko'rib chiqish esa yuqori palataga yuklatilgan.

Inaguratsiya-Inaguratsiya-Inauguration

Inaguratsiya – Davlat boshlig'i lavozimiga kirishish oldidan o'tkaziladigan tantanali marosim. YAngi Prezident va vitse Prezident xokimiyatini tantanali qabul qilish marosimi. SHuningdek xaykallarni ko'rgazmalari ochilishida ham inagurayiyani ifodalaydi.

Koalitsiya-Koalitsiya-The coalition

Koalitsiya (ittifoq) – Birlashish, kelishuv ittifoq. Partiyalar, davlatlar, davlatlar tomonidan umumiy iqtisodiy, siyosiy, xarbiy maqsadlarga erishishi maqsadida tuziladigan ixtiyoriy ittifoq. Evropaning bazi davlatlarida hokimiyatni birgalikda boshqarish maqsadida bir nechta siyosiy partiyalar birlashadilar.davlatlar aro xarbiy siyosiy ittifoq misol etib fashizmga qarshi kurashda Gitlerga qarshi koalitsiya tuzilganliginimisol keltirish mumkin.

Konstitutsiya-Konstitutsiya-Constitution

Konstitutsiya – (lotincha "constutio" – tuzilish, tartib) – Davlatning asosiy qonuni.

Ma'lumki , xar bir davlatda, uning ichki va tashqi xayotini tartibga solish uchun, davlat mexanizmi rejali ishlab turishini ta'minlash maqsadida yuzlab turli qonunlar ishlab chiqiladi. Ammo, bu qabul qilingan qonunlar va qonunosti aktlari davlat xayotining ayrim soxalariga tegishlidir.Bu qonunlarni

hammasini bir maqsad , bir g'oya va bir tartibga bo'ysundiradigan yagona umumdavlat asosiy qonun kerak, anu shu muxim qonun konstitutsiya deyiladi. Konstitutsiya barcha boshqa qonunlar, qarorlar, ko'rsatmalar va echimlardan yuqori turadi, ularga nisbatan eng oliy manbadir. Konstitutsiya davlatdagi tartib-qoidalarining xuquqiy asosidir. Konstitutsiya aksariyat davlatlarda oldindan tayyorlanib, yozilib muxokamadan so'ng qabul qilinadi.

Tarixda birinchi konstitutsiya 1778 yilda AQSHda qabul qilingan va xozirgacha u kuchda.

Korrupsiya- Korrupsiya-Corruption

Korrupsiya – (lotincha “coruptio”- poraga sotish, aynish, tanazzul) – mansabdor shaxsning boyish maqsadida uz mansabi bilan bog'liq xuquqlarni suistemol qilishdan iborat jinoyat. Korrupsiya eng qadimiy jamiyatlardan biri: Qaerda davlat bo'lsa, davlat apparatining turli tarmoqlarida, pastdan yuqorigacha, korrupsiya butun jaxonga yoyilgan jinoyatlardan biridir.

Bu masala bilan xattoki birlashgan millatlar tashkiloti alohida shug'ullanib maxsus kurslar qabul qilingan va korrupsiyani quyidagicha ta'riflagan:

- 1) Mansabdor shaxslar tomonidan davlat mulkini ug'irlash, talon-taroj qilish va o'zlashtirish;
- 2) Noqonuniy foyda olish uchun o'z xizmat lavozimini suiste'mol qilish;
- 3) Ijtimoiy burch va shaxsiy tamagirlik manfaatlar o'rtasidagi ziddiyat.

Ko'ppartiyaviylik-mnogopartiynaya-multiparty

Ko'ppartiyaviylik – xozirgi zamon jamiyatining ajralmas belgisi, uning demokratiyalashuvidarajasining muxim poydevor ko'rsatkichidir. Ko'ppartiyaviylikning o'ziga xos belgisi, bu siyosat xilma-xillik, jamiyatda bir nechta siyosiy partiyaning mavjudligidir. Siyosiy partiyalar fuqarolarning ijtimoiy manfaatlariniparlament davlat xokimiyati, mahalliy vakillik idoralari, aholining o'zini – o'zi boshqarish uyushmalalri va xakozolar orqali ifoda etish holda ro'yobga chiqarish maqsadida faoliyat ko'rsatuvchi kishilar birlashmalaridir.

Liberallashtirish-Liberalizatsiya-The liberalization

Liberallashtirish – ijtimoiy xayotning barcha sohalarini erkinlashtirish, iqtisodiyotga davlat aralashuvini, korxonalarga iqtisodiy erkinliklar va xususiy mulkning davlat tomonidan ximoyalanishi.

Lobbizm-Lobbizm-Lobbizm

Lobbizm – Qonuniyat organida faoliyat ko'rsatuvchi yirik monopoliyalar agentligi yoki tashkiliy guruh bo'lib ular manfatlarni ifoda etgan qonunlarni, zakazlarini, yordamga beriladigan mablag'ni (subsidiyani) olish yo'lida qonun chiqaruvchilarni majburlash (kerak bo'lsa sotib olishi) yo'lini tutuvchi tushuncha.

Menejment-Upravlenie-Management

Menejment – (fransuzcha “menagment” – xo'jalik ishlari bilan shug'ullanish) – samarali ishlab chiqarish ffaoliyatini ta'min etish, manaviy hamda moddiy zaxiralardan foydalanish shakllari, usullari va vositalarining jami. Bozor munosabatlari rivojlangan mamlakatlarda menejment ko'p tarmoqli bo'lib , unga o'rganish, o'qish va bilish, menejment soxasidagi ishlarnitakomillashtirish juda keng taraqqiy etgan o'quv – o'rganuv yo'nalgichidir.

Mentalitet- Umonastroenie-Mentality

Mentalitet – (lotincha “mens” – aql, idrok) – jamiyat, millat, birlik yoki alohida shaxsning alohida shaxsning tarixiy tarkib topgan tafakkur darajasi, mam’naviy salohiyati, ularning xayot qonunlarini taxlil etish kuchi, muxim ijtimoiy sharoitlarda shakllangan aqliy qobiliyati, ruhiy quvvati, jamiyat, millat yoki shaxsning mintaliteti uning o‘ziga xos an’analari, rasm-rusmlari, urf-odatlar, diniy e’tiqod va irimlarini ham qamrab oladi.

Millat-Natsiya-Nation

Millat – (arabcha “millat”-xalq) – kishilarning yagona xolda so‘zlashishi, yaxlit xududda isteqomad qilishi, mushtarak iqtisodiy hayot kechirishi, umumiy madaniyat va ruxiyatga ega bo‘lishi asosida tarixan tashkil topgan barqaror birligi.

Millatchilik-Hatsionalizm-Nationalism

Millatchilik – kapitalizm davrida jaxonning mustamlakalar va istropoliyalar, qoloq o‘lka va ilg‘or davlatlar, ozod xalqlar va mustabillik iskanjasidagi xalqlarga bo‘linib ketishiga qarshi kurashuvchi demokratik, ma’rifatparvar xamda insonparvar kuchlardan farqli o‘laroq bu ziddiyatlarni o‘z millatini manfaatlarini boshqa millatlar xaq-xuquqlaridan yuqori qo‘yib xal etishiga intiluvchi siyosiy oqim.

Milliy valyuta-Hatsionalnaya valyuta-The national currency

Milliy valyuta – mamlakat xududida barcha tovar va xizmatlar uchun narxlarni ifodalash vazifasini o‘tuvchi va qununiy ximoyalangan yagona to‘lov vositasi. Har bir mamlakatning o‘z pul birligi mavjud. Rossiyada rubl, AQSH dadollar qonuniy to‘lov vositasi xisoblanadi. Tartibda turli bulimlar, qimmatbazo toshlar va metallar pul vazifasini o‘tgan. Hozirgi paytda muammoda faqat qog‘oz pullarishlatiladi va ularning qiymati oltin yoki qimmatbaxo metallarga bog‘langan.

Milliy siyosat-Hatsionalnaya politika-National policy

Milliy siyosat – ushbu so‘z birikmasi, odatda, ikki ma’noda ishlatiladi. Birinchisi – muayyan milliy davlat amalga oshirilshan umumiy siyosat. Ma’lumki, davlat asosan, milliy negizida shakllanadi masalan Fransiya-fransuzlar asosiy millatni va aholining ko‘pchiligini tashkil qilgan davlat.

“Milliy siyoat” so‘z birikmasining ikkinchi ma’nosi shundan iboratki, ko‘pchilik davlatlarda, ayniqsa mustaqil davlatlar hamdo‘stligi (MDX) mansub mamlakatlarda millatlar aro munosabatlarga tegishli siyosat ma’nosini bildiradi. Hozirgi kunda o‘zbeklar O‘zbekiston aholisining deyarli 4/5 qismini tashkil qiladi.

Muxolifat-Oppozitsiya-Opposition

Muxolifat – (arabcha “muxolift” – kelishmovchilik, teskarilashish, qarama-qarshilik, ziddiyat) davlat, Prezident, xukumat yoki siyosiy hamda ijtimoiy tashkilotlarning rasmiy siyosatiga, xukumron qarashlarga mos bo‘lmagan nuqtai nazar, e’tiqod, maslak, yo‘l.

Muxolifat uch xil bo‘lishi mumkin: a) parlament dosirasida; b) parlamentdan tashqarida, V) siyosiy partiyalar ichida. Ichki partiyaviy muxolivat muayyan partiya rahbariyatining rasmiy siyosatiga qarshi chiquvchi kishilar guruhidan iborat. Parlament muxolifatigonun chiqaruvchi organga aylangan, ammo unda ozchilikni tashkil etgan deputatlar va partiya fraksiyalari xisoblanadi.

Monarxiya-Monarxiya-Monarchy

Monarxiya – Davlat boshqaruv shakli bo‘lib, unda xokimiyat tomonida bir shaxsning qo‘lida davlat boshlig‘ida bo‘lib, u nasildan naslga, avloddan avlodga meros bo‘lib o‘tish (padsio, qirol, imperator, sulton va boshqalar) xususiyatiga ega. Monarxiya turli shakllarda nomoyon bo‘ladi: cheklanmagan monarxiya, bu qo‘ldorlik va feodal tuzumlarda amal qiladi. Cheklangan monarxiya

(Parlament monarxiyasi) – xokimiyat monarxiya parlament tomonidan cheklangan. M: Buyuk britaniya, Norvegiya, SHvetsiya, Daniya va boshqalar.

Neakanesrvatizm-Heakanesrvatizm-Neakanesrvatizm

Neakanesrvatizm – neakonservatorlar axolining kam ta'minlangan qatlamlari foydasiga resursdarni qayta taqsimlash masalasida yirik kapitalga solinayotgan soliqlarga qarshi chiqadilar. Ular teng taqsimlashning ashadi dushmani sifatida davlatning ijtimoiy dasturlarini qisqartirishi talab etadilar. Ularning fikricha, xozirgi davlat kishilar uchun natijalar emas balki imkoniyatlar tengligini yaratib berishi zarur. Davlatning "Sogin sigir" ga aylanishi insonni buzadi, ishdan chiqaradi, xar bir kishi o'z faoliyatda davlatga emas, balki o'zining kuchiga ishonishi kerak.

Neoliberalizm-Neoliberalizm-Neoliberalism

Neoliberalizm – mafkuraning harqanday ko'rinishi o'zgaromasdan qola olmasligi kabi liberalizm ham o'zgarimasdan kelmadi. U ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarning ta'siri ostida XX asrning 30 yillarida neoliberalizmga o'sib o'tdi. Neoliberrallar davlatning iqtisodiy munosabatlarini tartibga solish, faol ijtimoiy siyosat olib borish zarurligini tan oladilar. Ular siyosiy dasturning negizini boshqaruvchi va boshqarilayotganlarning o'zaro kelishuvi, siyosiy jarayonda ommaning ishtirok etishi zarurligi, siyosiy qarorlarni qabul qilish amaliyotini demokratlashtirish tashkil etadi.

Parlament-Parlament-Parliament

Parlament – (fransuzcha "parler" – so'zlamok; Parlament rasmiy so'zlashish joyi, notiklik koshonasi, suxandonxona). Davlatning qonun chiqaruvchi oliy organi. Parlament birinchi bor XXII asrda Angliyada davlat xokimiyatining vakillik organi sifatida vujudga kelib, XVII-XVIII asrlarda boshqa mamlakatlarga etildi. Parlament davlatdagi aniq vaziyatga qarab bir palatali yoki ikki palatali bo'lishi mumkin. Parlament Fransiyada senat va milliy assemblyadan, Angliyada lordlar palatasi va jamoalar palatasi, AQSH da senat va vakillar palatasidan iborat.

Parlament qonun chiqaruvchi xokimiyatni amalga oshiradi. U qonun bo'yicha belgilangan sondagi deputatlardan iborat bo'lib, xududiy saylov okruglari bo'yicha, odatda ko'ppartiyaviylik asosida belgilangan yoshga to'lgan fuqarolardan saylanadi.

Plebissit-Plebissit-Plebistsit

Plebissit – (lotincha "pledius" – oddiy xalq, "Seium" - qaror) – umumxalq ovoz berishi orqali aholining fikri – xoxishini bilish usullaridan biridir. Plebissit xalqning saylovlarda ovoz berish usullaridan biri sifatida qo'llaniladi. U davlatni boshqarish shaklini o'zgartirish to'g'risidagi masala yuzasidan o'tkaziladi.

Respublika-Respublika-Republic

Respublika – (lotincha "res" – ish, faoliyat va "publikus" – jamoatchilik faoliyati) – davlatni boshqarishning asosiy shakllaridan biridir. Boshqarishning Respublika shakli o'rnatilgan mamlakatlarda davlat xokimiyatining oliy organlari muayyan muddatga saylanib qo'yiladi.

Tarixda Respublikaning xar xil turlari bo'lgan. Qadimgi yunonistonda va o'rta asrlar davrida, ayrim davlatlar boshqarish shakliga ko'ra, aristokratik yoki demokratik respublika shaklidabo'lgan.

XIX – XX - asrlarga kelib, respublika davlatini boshqarishning eng keng tarqalgan shakliga aylandi. Hozirgi davrda respublikaning uchta asosiy turi mavjud: Prezidentlik respublikasi, parlamentar respublika va aralash respublika.

Referendum-Referendum-Referendum

Referendum – (lotincha “referendum” – e’lon qilinishi lozim bo’lgan xabar) jamiyatni demokratik boshqarish jarayonida qo’llaniladigan tadbirlardan biri, ba’zi muhim masalalarni umumxalq ovozigacha, umumxalq so’roviga, xalq muxokamasiga qo’yib xalq etish.

Referendumni davlatning oliy organi o’tkazadi. Referendum – jamiyatni demokratik asosida boshqarishni ta’min etishga erishishi uchun olib boriladigan ko’ppartiyaviylik kurashida erishilgan yutuqlardan biri.

Referendum shakllari uch xil bo’ladi: 1) umummilliy referendum – butun mamlakat miqyosida o’tkaziladi; 2) Maxalliy referendum – federativ davlat subektlarida o’tkaziladi. 3) Ma’muriy xududiy referendum esa xududiy birlikda o’tkaziladi.

2002yil 27 yanvar referendumida xalqimiz ikki savolga javob beradi: 1. O’zbekiston parlamenti ikki palatani bo’lishini ma’qullaysizmi? 2. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining vakolati besh yildan etti yilga uzaytirilishi ma’qullaysiz? Xalqimiz bu ikki savolga “ha” deb javob berdi.

Raqobat-Sopernichestvo-Rivalry

Raqobat – ishlab chiqarish munosabatlarining sub’ektlari (ishlab chiqaruvchilar, iste’molchilar, tadbirkorlar, yollanma ishchilar va b.) o’rtasida qulayroq ishlab chiqarish sharoitiga, arzon ishlab chiqarish resurslari va ishchi kuchiga ega bo’lishi, unumli texnologiya, ish joyi, yaxshi bozorni qo’lga olish, umuman, yuqori daromad olish imkoniyati uchun olib boriladigan kurash.

Senat- Senat- Senate

Senat – (lotincha “senatus, senex so’zidan” yoshi ulug’, xayotni ko’rgan, tajribali degani) – jaxon ijtimoiy – siyosiy tarixida qadimdan ma’lum tushuncha. Miloddan avvalgi Rim davlatida urug’lar oq soqollarining kengashi “Senat” deb atalgan. Senat xukumatining oliy organlaridan biri. Hozirgi davrda AQSH, Fransiya, Italiya kabi kator davlatlarda shu jumladan O’zbekistonda qonun chiqaruvchi oliy organ ikki palatasining biri.

Siyosiy institutlar-Politicheskie instituty-Rolitical institutions

Siyosiy institutlar - Jamiyatning qaror topgan davlat tashkiloti muassasalari va undagi lavozimlar tarkibi tushuniladi. Ular muayyan siyosiy faoliyatni amalga oshiradilar.

Siyosiy partiya-Politicheskaya partiya-Rolitical party

Siyosiy partiya - (lotincha “Part”, “Pars” – qism, guruh, eski o’zbekchada arabcha “Firka” so’zi – guruh to’da) – umumiy g’oya va manfaat, ijtimoiy siyosiy maqsadlar asosida odamlarni ixtiyori ravishda unashtiruvchi turg’un tashkilot, fuqarolik jamiyati bilan davlatni biri-biriga bog’lovchi eng muhim vositalardan biri, hozirgi zamon xuquqiy demokratik davlati xayotining zaruriy omillaridan biri. Siyosiy partiyalar saylov tizimi vositasida markazdagi yoki joylardagi xokimiyatni qo’lga kiritish yoxud undagi lavozimlarni saylovdaolgan ulushlariga qarab muttanosib ravishda taqsimlab olishga xarakat qiladi.

Siyosiy tizim-Politicheskaya sistema-Rolitical system

Siyosiy tizim – Davlat ichki tuzilishi kengashlarining o’zaro aloqalari va ta’sirining eng muxim, doimiy xususiyatlarini irodalovchi ijtimoiy-siyosiy munosabatlarining majmui, yig’indisi. U siyosiy xokimiyatni umuman davlat muassasalari tizimini va uning asosiy tashkiliy shakllarini belgilab beradi.

Siyosiy tizim xar bir mamlakatning mavjud shart sharoitlarini inobatga olib belgilanadi. Siyosiy tuzim, odatda mamlakat konstitutsiyasida va shu asosida chiqarilgan boshqa qonuniy xujjatlarda mustaxkamlab qo’yiladi.

Suverenitet- Suverenitet- Sovereignty

Suverenitet – (fransuzcha “Souverainite” – mustaqillik, oliy xokimiyat) uning mazmuni:

Davlat suvereniteti – davlatning ichki va tashqi siyosatidagi to‘la mustaqilligi demakdir.

Davlat suverenitetligining asosiy belgilari:

A) Davlatning barcha organlari va fuqarolarga qaratilgan qonunlarni qabul qilish;

B) Urush va janglik masalasini hal qilish;

V) Oxirgi bosqichda sud xokimiyatini amalga oshirish;

G) Mansabdor shaxslarni taynlash;

D) Avf etish – jinoyat hosil qilgan shaxsni jazodan ozod qilish.

O‘zbekiston Respublikasining konstitutsiyasida davlat suverenitetligi masalasida alohida bob ajratilgan bo‘lib uning birinchi moddasida “O‘zbekiston – suveren demokratik respublika” deyiladi.

Tolerantlik-Tolerantnost-Tolerance

Tolerantlik – (lotincha “Tolerantia” – chidamlilik, bag‘rikenglik, sabr-toqatlik, yon berish) – boshqa dinlar ijtimoiy tartiblar milliy va diniy urf-odatlar, o‘zga dini va siyosiy qarashlar, e‘tiqodlar va tursush tarziga nisbatan sabr bardoshlik, chidamlilik, andishalilik bo‘lish manolarini anglatadi.

Demak tolerantlik deganda turli xil danlarni inkor etmaslik; dinlararo bag‘rikenglik tushuniladi.

Totalitarizm-Tolerantnost-Tolerance

Totalitarizm – (lotincha “Totalitare” – yahlit, to‘liq) – bir shahsning, ijtimoiy sinf yoki guruhning (masalan, harbiylar guruhi) yakka xokimligiga so‘zsiz bo‘ysunishga asoslangan, vaqtincha va o‘tkinchi siyosiy tartib, davlatni boshqarish shakllaridan biri. Totalitar davlat boshqaruvi shakli o‘rnatilgan mamlakatlarda jamiyat hayotining barcha sohalarida davlatning to‘la xukmronligi o‘rnatiladi, oshkora ijtimoiy-siyosiy tashkilotlarning faoliyati ustidan qattiq nazorat olib boriladi. Demokratik tashkilotlar faoliyati cheklab qo‘yiladi. Bir siyosiy partiyaning yakka xukmronligiga asoslangan.

Unitar davlat- Unitarnoe gosudarstvo-Unitary state

Unitar davlat - (fransuzcha “Unitaire”, lotincha “Unitar” – birlik, yaxlit, birlashgan, bir butunni tashkil qiluvchi) – tashkil qilish qismlari davlat maqomiga ega bo‘lmaydigan davlat. Bunday davlatda konstitutsiya, yagona fuqarolik, oliy qonun chiqaruvchi, yagona boshqaruv va sud organlari mavjud bo‘ladi. Unitar davlatning u yoki bu qismida faoliyat ko‘rsatayotgan davlat organlari maxalliy davlat organlari xisoblanadi.

Unitar davlat ma‘muriy-xududiy birliklarining chegalari markaziy organlar tomonidan qabul qilingan qonunlar asosida o‘zgartiriladi va buning uchun mahalliy davlat organlari yoki aholining roziligi talab qilinmaydi.

Federatsiya- Federatsiya-Federation

Federatsiya – (lotincha “Foederate” – ittifoq bo‘lib mustahkamlash – davlat tuzilishi shakllaridan biri. Federativ davlatlar murakkab tuzilishga ega davlatlar deb ham yuritiladi. Federativ davlat, odatda davlatlarning o‘z siyosiy mustaqilligini ixtiyoriy ravishda va muayyan doirada cheklash yo‘li bilan yagona ittifoqqa birlashuvi natijasida yuzaga keladi.

Federatsiyaga hos belgilar:

1. Federatsiya xududi, uning sub'ektlari, yangi tarkibiy qismlari ba'zi davlatlarda shtatlardan (AQSH, Meksika, Braziliya) ba'zilarida kanton va yarim kantonlaridan (SHveysariya) iborat bo'ladi.

Federatsiya sub'ektlari o'z konstitutsiyasini qabul qilish xuquqiga ega bo'ladi, lekin ba'zi federativ davlatlarda (Xindiston) sub'ektlar o'zlarining mustaqil konstitutsiyasiga ega emas. Federatsiya boshqa ko'pgina a'lomatlariga ko'ra boshqa tuzilmalardan ajralib turadi.

Xalqaro tashkilotlar-Международные организациии-International organizations

Xalqaro tashkilotlar – mustaqil davlatlar yoki milliy jamiyatlar (assotsiatsiyalar) ming siyosiy, iqtisodiy-ijtimoiy maqsadlarga erishish uchun tuzilgan birlashmalar, mamlakatlar o'rtasida ko'p tomonlama xamkorlik qilishning eng muxim turlaridan biri. Xalqaro tashkilotlarning umumiy xususiyatlari shundan iboratki, ularning vazifalari va faoliyati har bir davlat chegarasidan chetga chiqadi. Xalqaro tashkilotlar BMT terminologiyasida “Xukumatlararo tashkilotlar” deb yuritiladi. Xozirgi kunda jaxonda 350dan ortiq hukumatlararo tashkilotlar mavjud.

Sivilizatsiya- Sivilizatsiya-Civilization

Sivilizatsiya – (lotincha “Civilis” fuqaroviy, ijtimoiy, ya'ni xarbiylar va dindorlar xukmronligisiz) jamiyatning o'z taraqqiyoti jarayonida yaratgan moddiy va ma'naviy boyliklarni xamda ularni yanada ko'paytirib, takomillashtirib borish usullarining majmui.

Sivilizatsiyaning tarixiy urushlar va diniy jaxolatlar astllika qarshi, dunyoviy jamiyat uchun kurash tarixidir.

SHovinizm- SHovinizm- Chauvinism

SHovinizm – (fransuzcha “CHauvinisme” – ashaddiy millatchilik, milliy ustunlik g'oyasi va siyosatning ifodasi.

XIX asrning boshlarida Fransiyada paydo bo'lgan shovinizm atamasi oddiy askar N. SHavenning nomidan kelib chiqqan. Endilikda milliy ekstremizmning namoyon bo'lishi ma'nosida xam ishlatilmoqda.

Buyuk davlatchilik shovinizmni muayyan siyosiy kuchlarning, ko'pmillatlik davlatlardagi etakchi millatlarning boshqa millatlarga nisbatan afzalligi ustuvorligi g'oyasi asosida mafkuraviy, siyosiy va iqtisodiy xukmronligini anglatadi.

Ma'rifat (rus.- prosvetlenie; ing.-enlightenment) – ta'lim tarbiya, iqtisodiy, siyosiy, falsafiy, diniy va ma'naviy boyliklarning, ularni yanada ko'paytirib hamda takomillashtirib borish usullarining majmui.

Ekstrimizm (rus.- ekstremizm; ing.-extremism) – o'z maqsadi yo'lida har qanday keskin tadbir-choralar qurishga tarafdorlik.

Siyosiy jarayonlar (rus.- politicheskie protsessy; ing.-political processes) – turli siyosiy institutlar, ijtimoiy guruhlar, tashkilotlar individlar munosabati sifatida namoyon bo'ladi.

Siyosiy tizim (rus.- politicheskaya sistema; ing.-politic system) jamiyatda davlat hokimiyati va boshqaruvni shakllantirish va amalga oshirish bilan bog'liq munosabatlar harakatlarida o'z ifodasini topadi.

Siyosiy tashkilotlar (rus.- politicheskie organizatsii; ing.- political organizations) – siyosiy partiyalar, turli ijtimoiy qatlam va guruhlarning manfaatlari, maqsadlarini ifoda etadi.

Totalitarizm (rus.- totalitarizm; ing.- totalitarianism) – yalpi, chek-chegara bilmas nazariy va zo'ravonlik, gorizontaal tuzilmalarning tuzilishi.

Avtoritarizm (rus.- avtoritarizm; ing.- authoritarianism) – ijtimoiy hayot sohalarida nazorat qilinmaydigan hokimiyatning paydo bo‘lishi, tobelik va huquqsizlik.

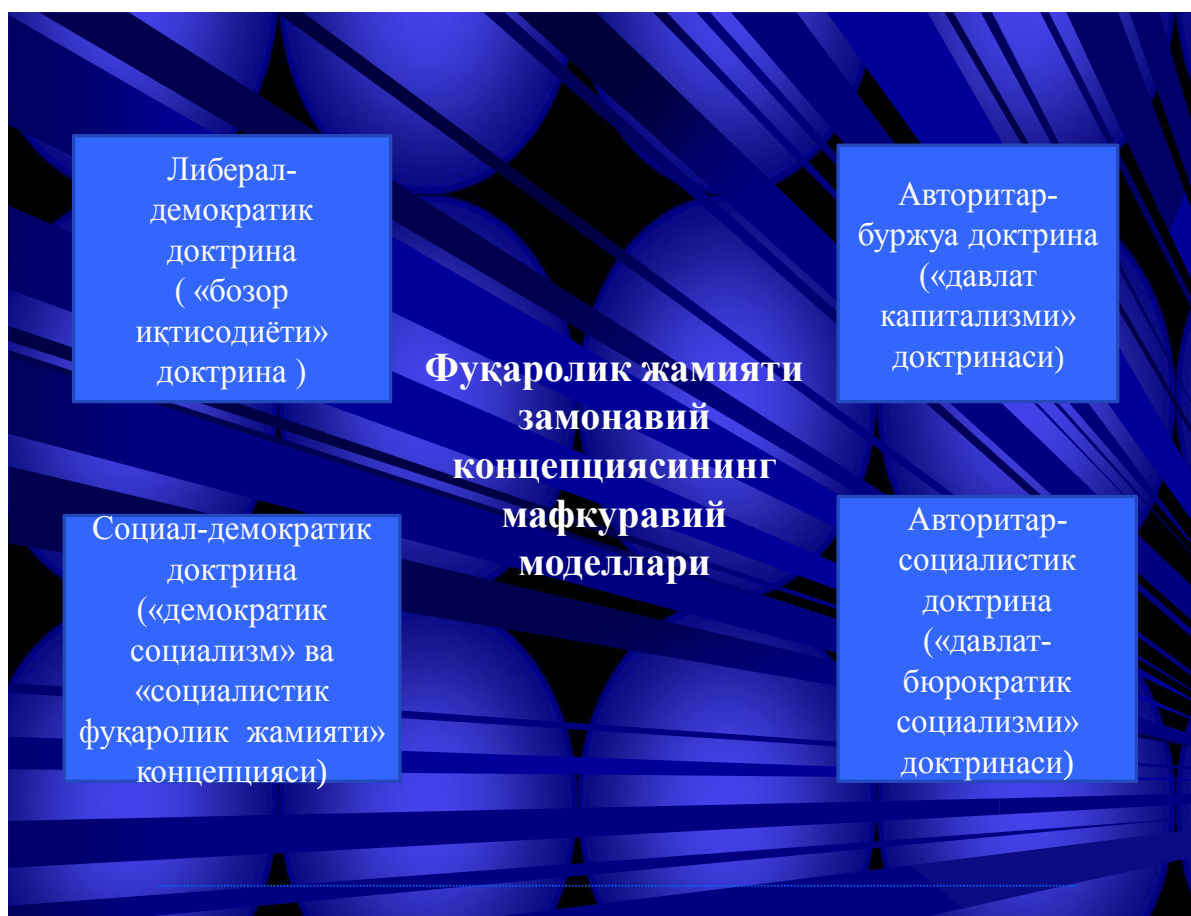
Zamonaviy model (rus.- sovremennaya model; ing.- modern model) – ya’ni, “O‘zbek modeli” – Prezident Islom Karimov tomonidan ishlab chiqilgan, o‘zbekistonning o‘z istiqlol va taraqqiyot yo‘lini belgilab beruvchi besh tamoyil tushuniladi.

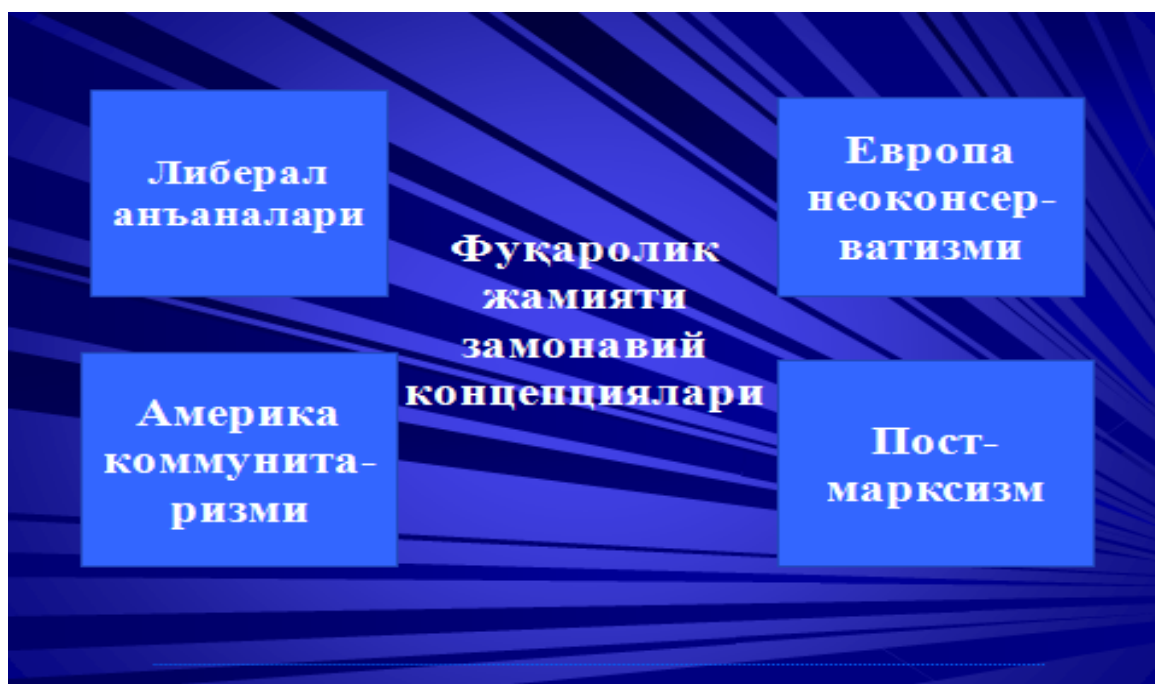
Siyosiy hokimiyat (rus.- politicheskaya vlast; ing.- political power) – keng ma’noli va ko‘p qirrali tushuncha bo‘lib, jamiyatga xos bo‘lgan siyosiy boshqoruv ya’ni siyosiy xukumronlik.

Siyosiy hayot (rus.- politicheskoy jizni; ing.- political life) – siyosiy hayot ijtimoiy jarayonlarning ta’sirida davlat boshqaruvi va uning faoliyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

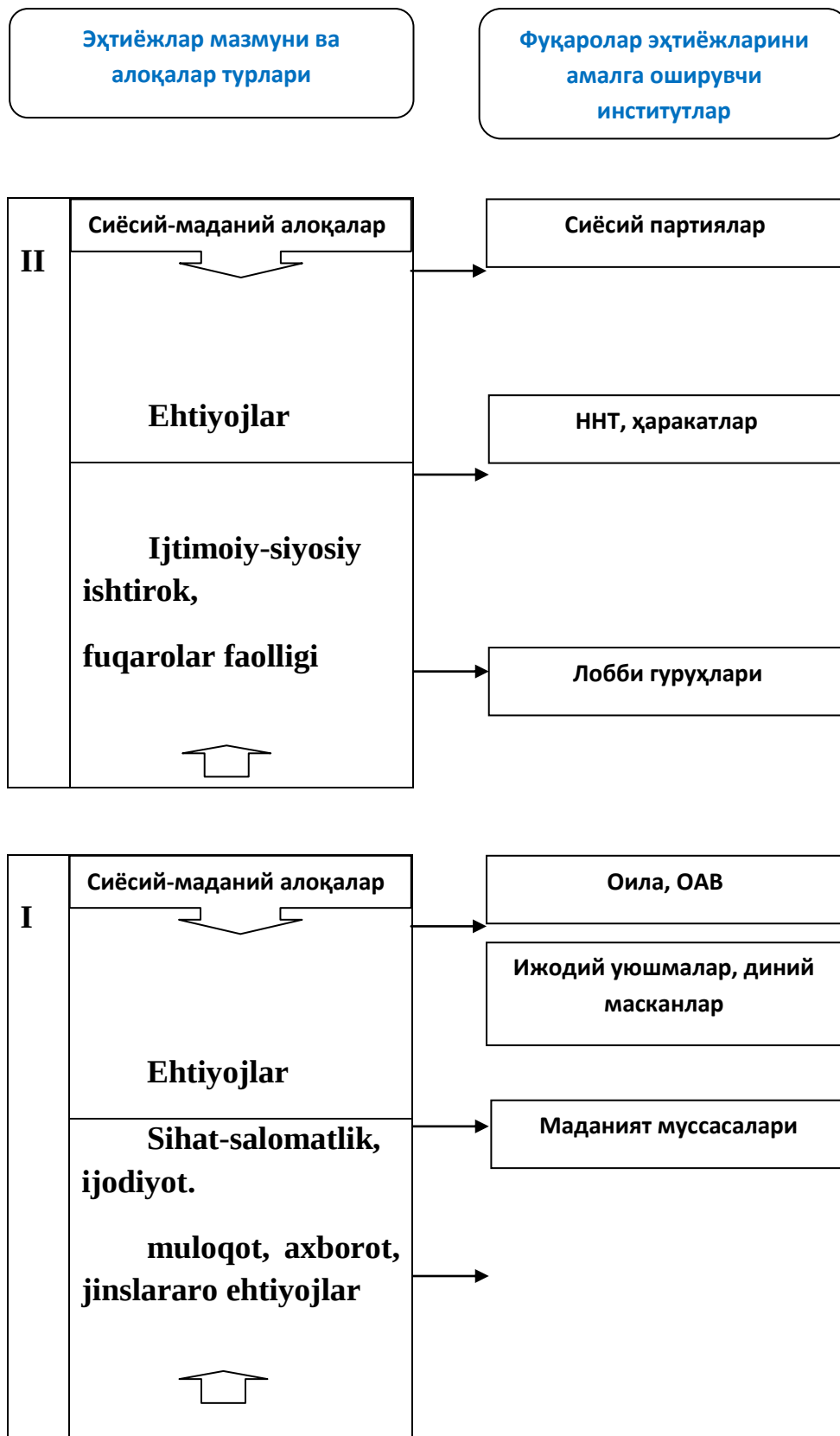
TARQATMA MATERIALLAR

Formatsion yondoshuv	Sivilizatsion yondoshuv	Modernizatsiya yondoshuvi
Fuqarolik jamiyati tushunchasi kapitalistik tizimga bog‘lanadi va keng (ya’ni jamiyatning shakli sifatida) va tor (ya’ni iqtisodiy va siyosiy munosabatlar o‘ratsidagi shakllanadigan muayan ijtimoiy tashkilotlar majmuasi sifatida) ma’nolarda tushuniladi.	Fuqarolik jamiyatini sivilizatsiya tarraqqiyoti kontekstida ko‘rib chiqadi. Uning nazariy asoslarini O.SHPengler, A.Toynbi va P.Sorokin asrarlarida yaratilgan. Ularga qaraganda, fuqarolik jamiyati boshqa ijtimoiy shakllardan avvalo yuksak sivilizatsiya darajasi bilan ajralib turadi. Uning asosiy me’zoni sifatida esa insogn, uning erkinligi, rivojlanish va ijodiylik imkoniyatlari, shuningdek boshqa insonlar bilan tinchlik v totuvlikda yashash qobiliyatlari tan olinadi	Modernizatsiya konsepsiyalarida (A. Turen, YU. Xabermas, E. Giddens, Z. Bauman va b.) fuqarolik jamiyati a’naviy jamiyat urnini egallagan yoki zamonaviy jamiyatga xos bo‘lgan belgilarni shakllantiradigan jamiyati tushuniladi.

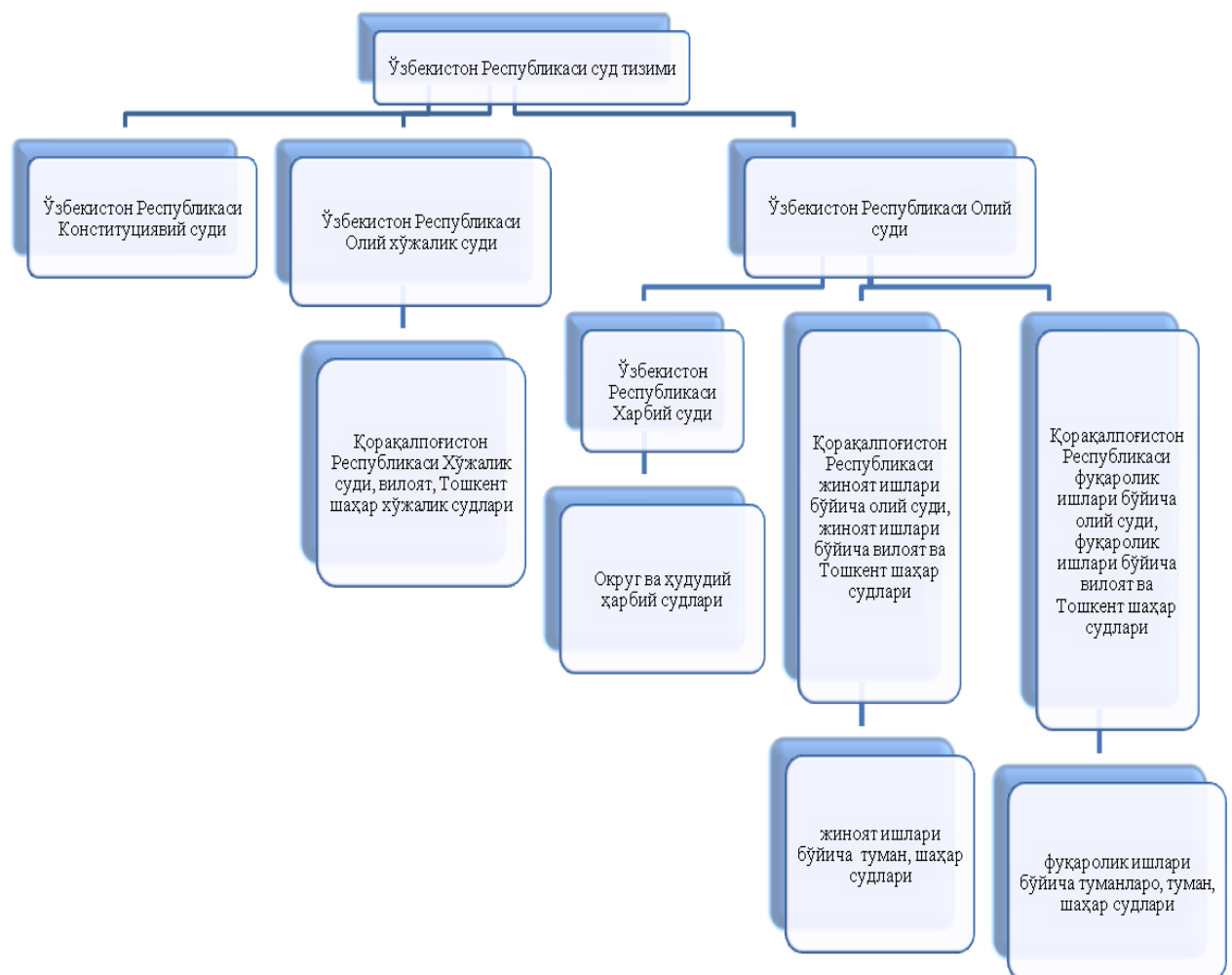

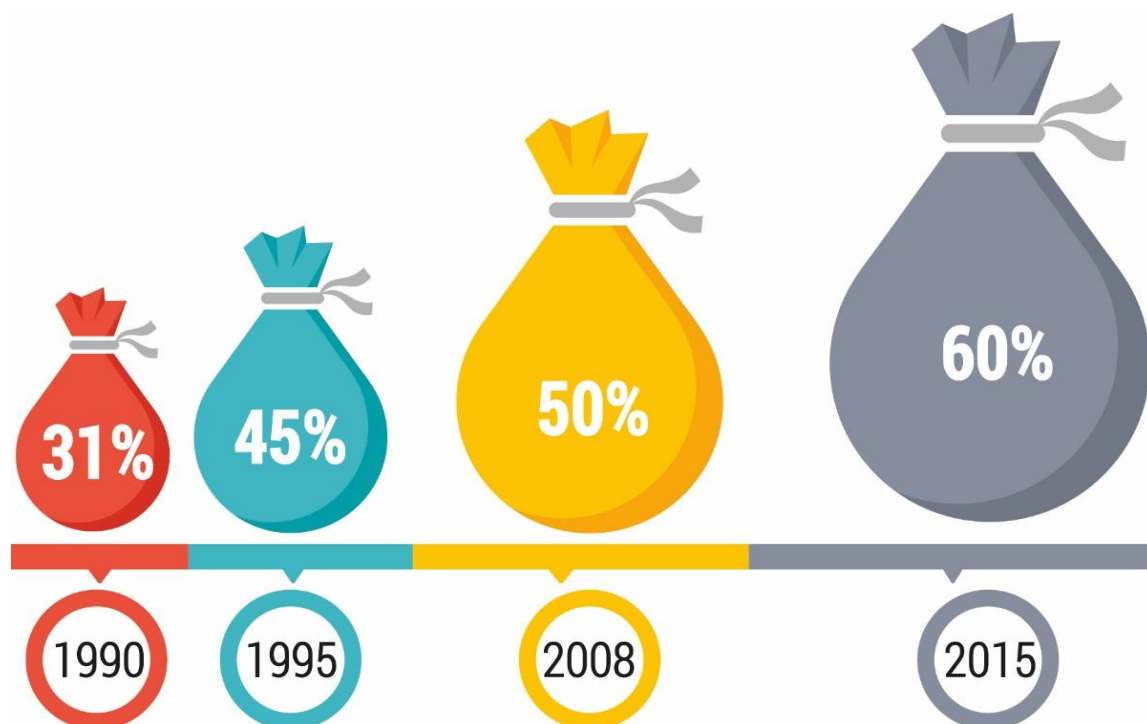
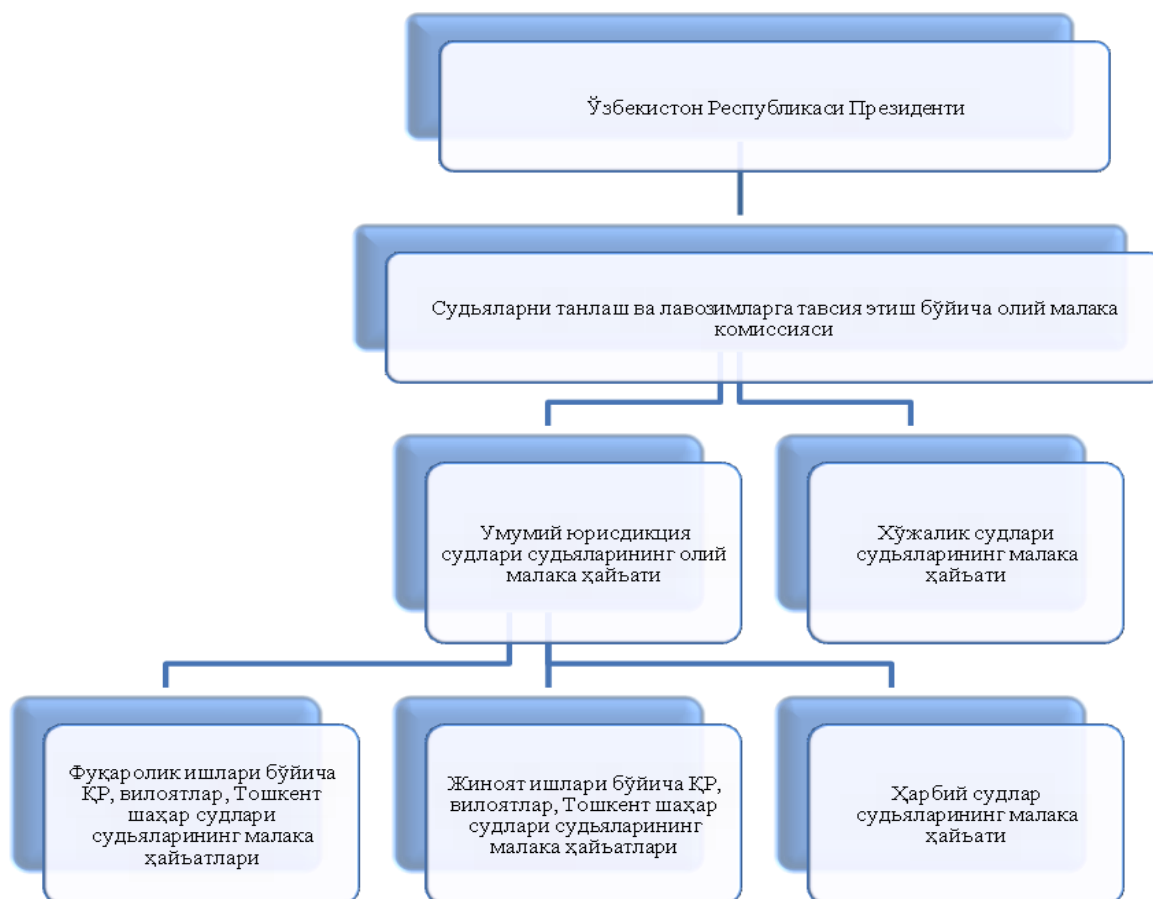
Sektor Daraja	I sektor	II sektor	III sektor
Faoliyatga oid	Davlat	Iqtisodiyot, xususiy biznes	NNTlar faoliyati
Fuqarolik jamiyati	Siyosiy uyushmalar (partiyalar, harakatlar)	Iqtisodiy uyushmalar (kasaba uyushmalari, biznes-uyushmalar)	Uchinchi sektor uyushmalari (NNT)
Nofuqarolik jamiyati	YAshirin guruhlar	Uyushgan jinoyatchilik	Tajovuzkor sektlar

--	--

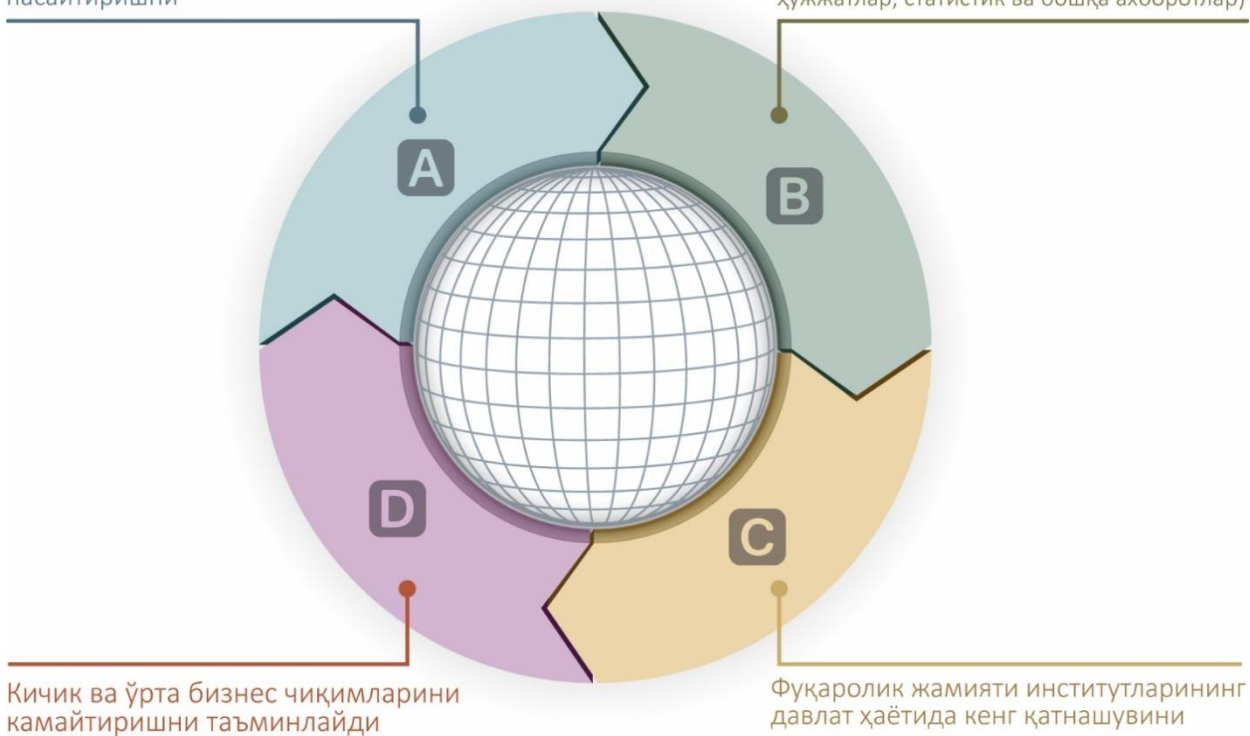

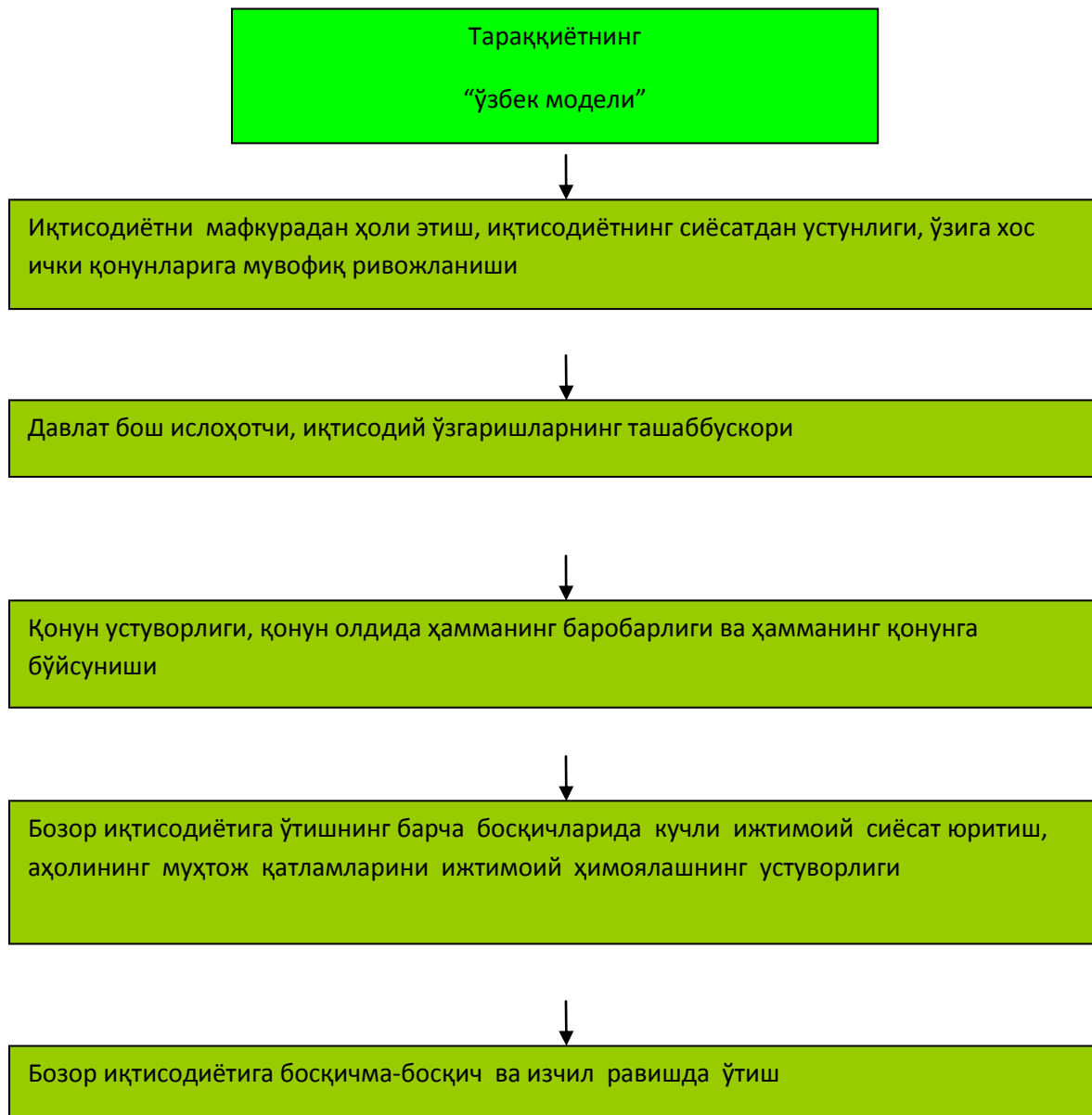

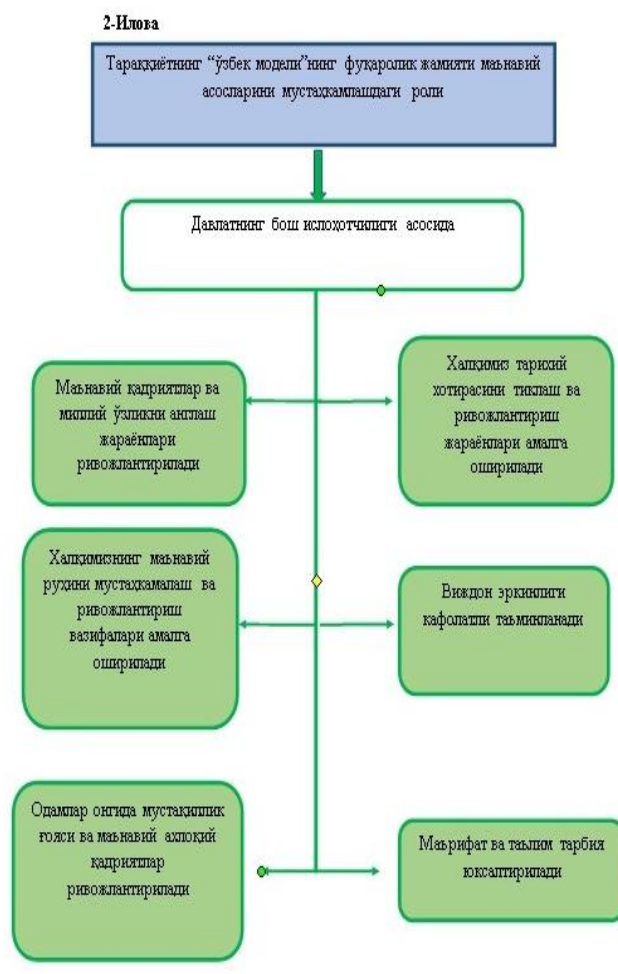
ИЖТИМОИЙ ИННОВАЦИЯЛАР КЎЛЛАНИЛИШИ

Хукуматнинг қарор қабул қилишда
ошқоралигини ва ҳисобдорлигини,
ҳамда шу орқали коррупция хавфини
пасайтиришни

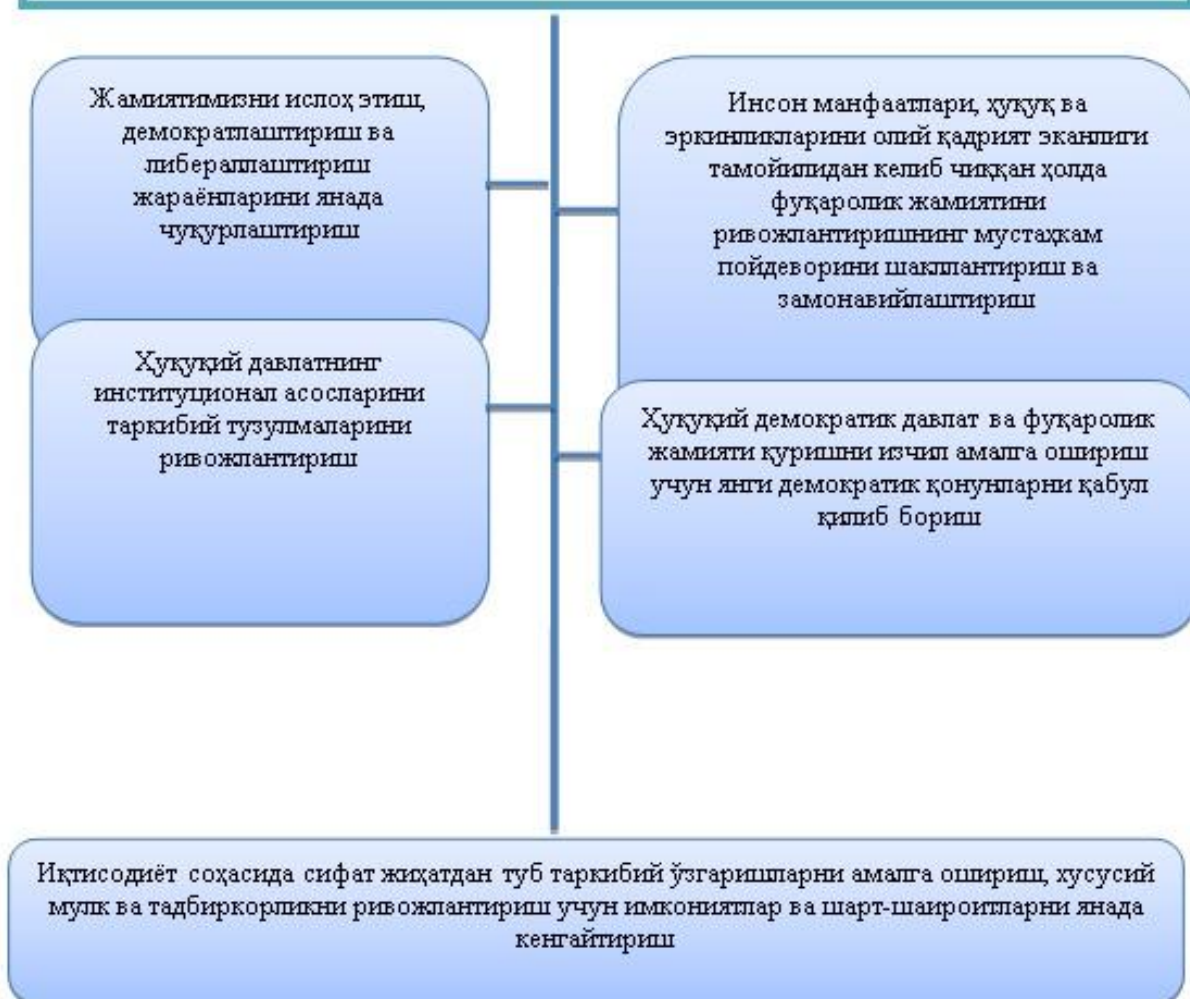
Ахборот олиш эркинлигини оширишни
(қонунлар ва бошқа меъёрий ҳуқуқий
ҳужжатлар, статистик ва бошқа ахборотлар)

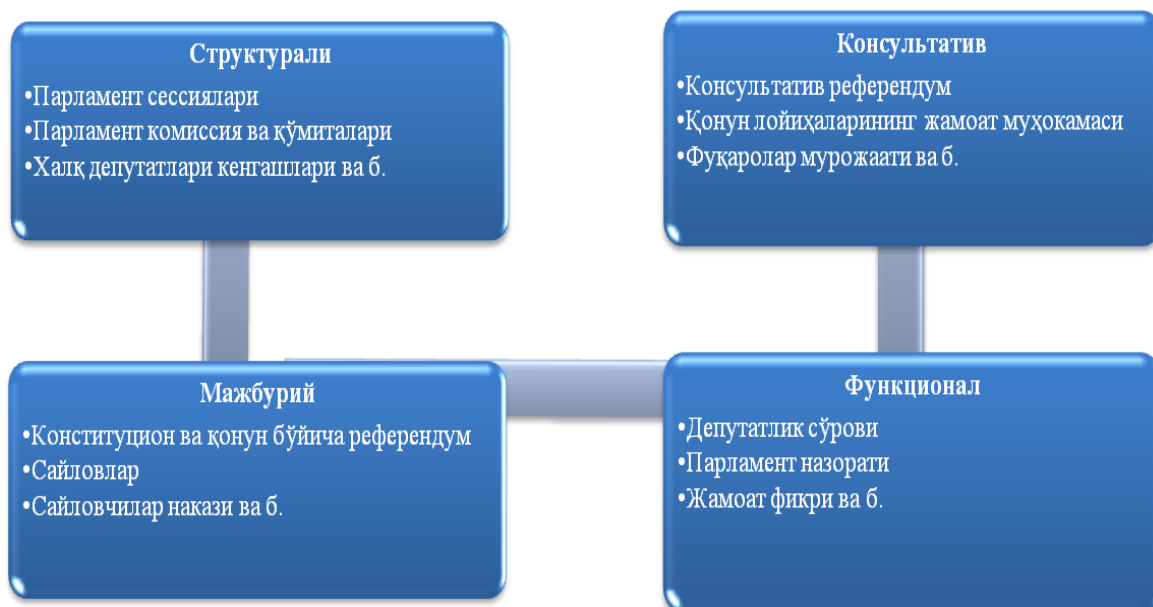

**Тараққиётнинг “Ўзбек модели” асосида сиёсий модернизация
жараёнларини амалга оширишнинг ҳозирги босқичдаги етакчи
хусусиятлари**

2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ

I. Давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари

1.1. Демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва мамлакатни модернизация қилишда Олий Мажлис, сиёсий партияларнинг ролини янада кучайтириш:

давлат ҳокимияти тизимида Олий Мажлиснинг ролини ошириш, унинг мамлакат ички ва ташқи сиёсатига оид муҳим вазифаларни ҳал этиш ҳамда ижро ҳокимияти фаолияти устидан парламент назоратини амалга ошириш бўйича ваколатларини янада кенгайтириш;

- қабул қилинаётган қонунларнинг амалга оширилаётган ижтимоий-сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ва суд-ҳуқуқ ислохотлари жараёнига таъсирини кучайтиришга йўналтирган ҳолда қонун ижодкорлиги фаолияти сифатини тубдан ошириш;
- сиёсий тизимни ривожлантириш, давлат ва жамият ҳаётида сиёсий партияларнинг ролини кучайтириш, улар ўртасида соғлом рақобат муҳитини шакллантириш.

1. Давлат ва жамият қурилиш тизимини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари

1.2. Давлат бошқаруви tizimini isloх qilish:

давлат бошқарувини
марказлаштиришдан чиқариш,
давлат хизматчиларининг касбий
тайёргарлик, моддий ва
ижтимоий таъминот даражасини
ошириш ҳамда иқтисодиётни
тартибга солишда давлат
иштирокини босқичма-босқич
қисқартириш орқали давлат
бошқаруви ва давлат хизмати
tizimini isloх qilish;

- мамлакатни ижтимоий-сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича вазифаларни амалга оширишда ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг самарасини оширишга қаратилган давлат-хусусий шерикликнинг замонавий механизмларини жорий этиш;
- давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлигини таъминлаш, жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларига оид ахборотни тақдим қилишнинг замонавий шакллари жорий этиш;
- «Электрон ҳукумат» тизимини такомиллаштириш, давлат хизматлари кўрсатишнинг самараси, сифатини юксалтириш ва бу хизматдан аҳоли ҳамда тадбиркорлик субъектлари томонидан фойдаланиш имкониятини ошириш.

• **1.3. Жамоатчилик бошқаруви тизимини такомиллаштириш:**

- халқ билан мулоқотнинг самарали механизмларини жорий этиш;
- жамоатчилик назоратини амалга оширишнинг замонавий шакллари ривожлантириш, ижтимоий шерикликнинг самарасини ошириш;
- фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш, уларнинг ижтимоий ва сиёсий фаоллигини ошириш;
- маҳалла институтининг жамият бошқарувидаги ўрни ва фаолияти самарадорлигини ошириш;
- оммавий ахборот воситаларининг ролини кучайтириш, журналистларнинг касбий фаолиятини ҳимоя қилиш.

III. Иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари

- Иқтисодиётни ривожлантириш бўйича устувор вазифалар белгиланди

- Ҳаракатлар стратегиясининг учинчи йўналишида белгиланган иқтисодиётни янада ривожлантириш ҳамда либераллаштирига оид белгиланган чора-тадбирлар мамлакат иқтисодий барқарорлигини таъминлаш, аҳоли турмуш шароитини юксалтиришда муҳим ўрин эгаллайди. Ушбу йўналишда қуйидаги устувор вазифалар белгиланган:

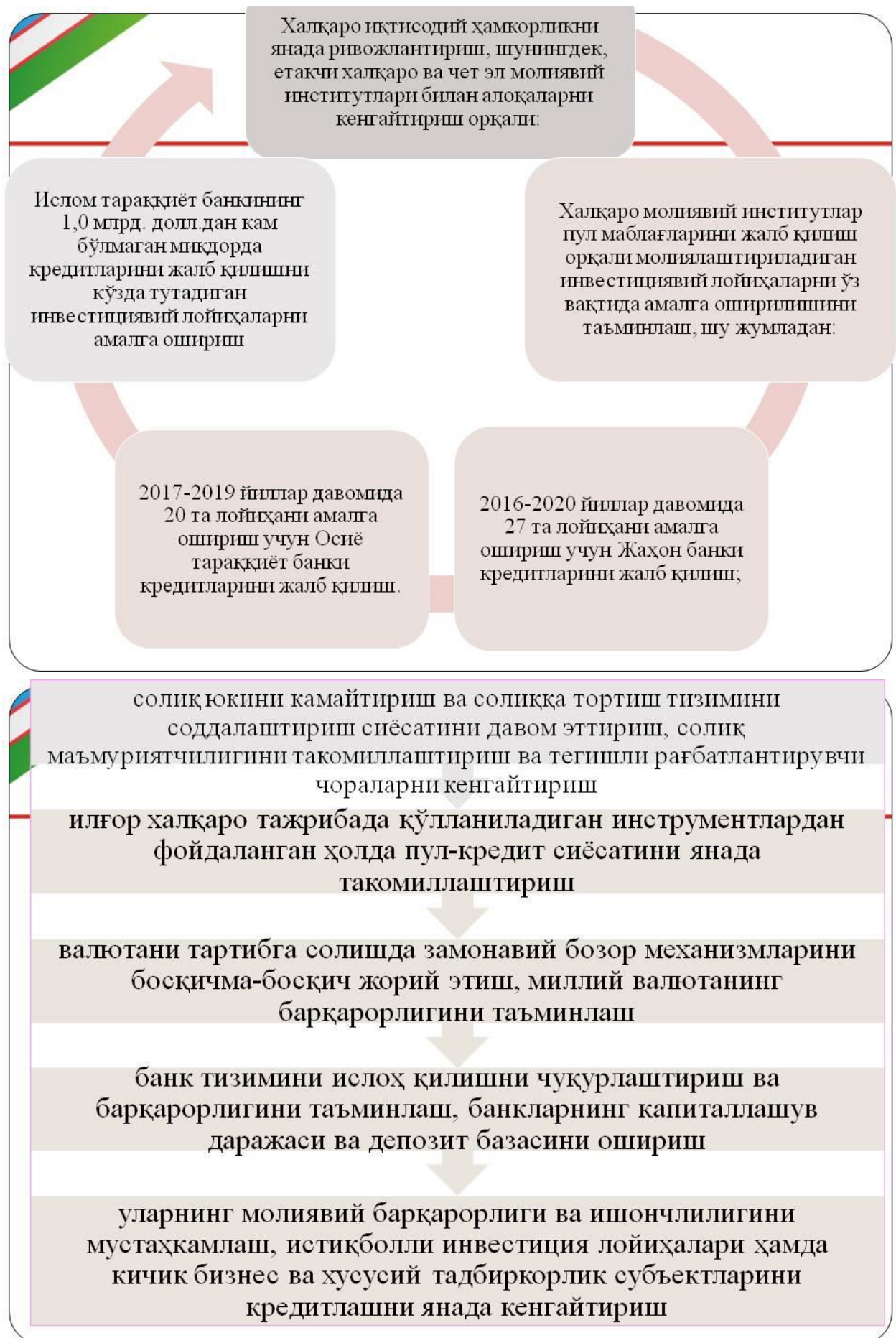
- иқтисодиётнинг очиқлиги ва рақобатбардошлигини ошириш;

- иқтисодий мустақилликни ривожлантириш;
- макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлаш;
- етакчи ишлаб чиқариш тармоқларини модернизация ва диверсификация қилиш;
- молия-банк соҳасини ислоҳ этиш;
- ташқи иқтисодий алоқаларни янада кенгайтириш;
- хорижий инвестицияларни фаол жалб қилиш.

- Шунингдек тадбиркорларни ўйлантираётган долзарб масалаларни ҳар томонлама ўрганиш, уларни қўллаб-қувватлаш, ҳуқуқ ҳамда қонуний манфаатларини таъминлаш, кўп тармоқли фермер хўжаликларини ривожлантириш бўйича белгиланган вазифалар келгусида нафақат оилалар фаровонлигининг таъминланиши, балки юртимиз иқтисодий салоҳиятини янада юксалтиришда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

• 3.1. Макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш:

- макроиқтисодий мутаносибликни сақлаш, қабул қилинган ўрта муддатли дастурлар асосида таркибий ва институционал ўзгаришларни чуқурлаштириш ҳисобига ялпи ички маҳсулотнинг барқарор юқори ўсиш суръатларини таъминлаш;
- харажатларнинг ижтимоий йўналтирилганини сақлаб қолган ҳолда Давлат бюджетининг барча даражаларида мутаносибликни таъминлаш, маҳаллий бюджетларнинг даромад қисмини мустаҳкамлашга қаратилган бюджетлараро муносабатларни такомиллаштириш;

1

- суғурта, лизинг ва бошқа молиявий хизматларнинг ҳажмини уларнинг янги турларини жорий қилиш ва сифатини ошириш ҳисобига кенгайтириш,

2

- капитални жалб қилиш ҳамда корхона, молиявий институтлар ва аҳолининг эркин ресурсларини жойлаштиришдаги муқобил манба сифатида фонд бозорини ривожлантириш,

3

- халқаро иқтисодий ҳамкорликни янада ривожлантириш, жумладан, етакчи халқаро ва хорижий молиявий институтлар билан алоқаларни кенгайтириш, пухта ўйланган ташқи қарзлар сиёсатини амалга оширишни давом эттириш, жалб қилинган хорижий инвестиция ва кредитлардан самарали фойдаланиш.

3.2. Таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизация ва диверсификация қилиш ҳисобига унинг рақобатбардорчилигини ошириш:

- миллий иқтисодиётнинг мутаносиблиги ва барқарорлигини таъминлаш, унинг таркибида саноат, хизмат кўрсатиш соҳаси, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улушини кўпайтириш;
- ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, ишлаб чиқариш, транспорт-коммуникация ва ижтимоий инфратузилма лойиҳаларини амалга оширишга қаратилган фаол инвестиция сиёсатини олиб бориш;

- юқори технологияли қайта ишлаш тармоқларини, энг аввало, маҳаллий хомашё ресурсларини чуқур қайта ишлаш асосида юқори қўшимча қийматли тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни жадал ривожлантиришга қаратилган сифат жиҳатидан янги босқичга ўтказиш орқали саноатни янада модернизация ва диверсификация қилиш;
- иқтисодиёт тармоқлари учун самарали рақобатбардош муҳитни шакллантириш ҳамда маҳсулот ва хизматлар бозорида монополияни босқичма-босқич камайтириш;
- принципиал жиҳатдан янги маҳсулот ва технология турларини ўзлаштириш, шу асосда ички ва ташқи бозорларда миллий товарларнинг рақобатбардошлигини таъминлаш;

- ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, ишлаб чиқариш, транспорт-коммуникация ва ижтимоий инфратузилма лойиҳаларини амалга оширишга қаратилган фаол инвестиция сиёсатини олиб бориш;
- фаолият кўрсатаётган эркин иқтисодий зоналар, технопарклар ва кичик саноат зоналари самарадорлигини ошириш, янгиларини ташкил этиш;
- хизмат кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантириш, ялпи ички маҳсулотни шакллантиришда хизматларнинг ўрни ва улушини ошириш, кўрсатилаётган хизматлар таркибини, энг аввало, уларнинг замонавий юқори технологик турлари ҳисобига тубдан ўзгартириш;

- туризм индустриясини жадал ривожлантириш, иқтисодиётда унинг роли ва улушини ошириш, туристик хизматларни диверсификация қилиш ва сифатини яхшилаш, туризм инфратузилмасини кенгайтириш;
- экспорт фаолиятини либераллаштириш ва соддалаштириш, экспорт таркибини ва географиясини диверсификация қилиш, иқтисодиёт тармоқлари ва ҳудудларнинг экспорт салоҳиятини кенгайтириш ва сафарбар этиш;
- йўл-транспорт инфратузилмасини янада ривожлантириш, иқтисодиёт, ижтимоий соҳа, бошқарув тизимида ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш.

- ***2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишларида аҳоли бандлиги ва реал даромадларини изчил ошириш муҳим масалалар қаторида белгиланган.***

- *Аҳоли бандлигини таъминлаш мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, аҳоли турмуш даражасини юксалтириш, жамиятда ижтимоий барқарорликка эришишнинг асосий омилларидан ҳисобланади. Бу, айниқса, Ўзбекистон каби аҳолисининг асосий қисмини ёшлар ташкил қиладиган давлатлар учун ниҳоятда муҳимдир.*

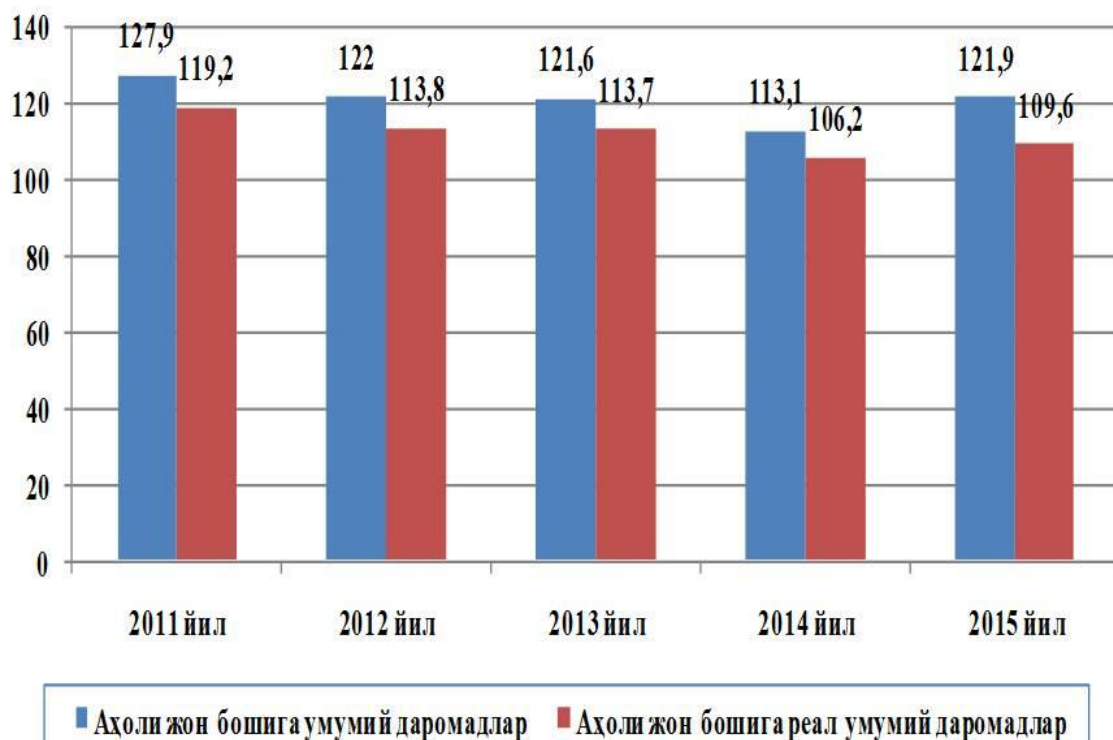
- *Дунёдаги аксарият ривожланган мамлакатларда ишсизлар сони кун сайин кўпайиб бораётганини бугун оммавий ахборот воситалари орқали кўриб, ўқиб турибмиз. Айниқса, ушбу давлатлар ҳукуматлари томонидан ишсизликнинг олдини олиш борасида рўёбга чиқарилаётган чоралар деярли самара бермаяпти.*

- Мана шундай мураккаб шароитда ҳам мамлакатимизда аҳоли бандлигини таъминлаш бўйича аниқ, манзилли чоралар кўрилаётгани, албатта, эътиборлидир.

- Бунда аҳолининг реал пул даромадларини ва харид қобилиятини ошириш, кам таъминланган oilалар сонини ва аҳолининг даромадлари бўйича фарқланиш даражасини камайтириш, шунингдек, бюджет муассасалари ходимларининг иш ҳақи, пенсия, стипендия ва

ижтимоий нафақалар ҳажмини инфляция суръатларидан юқори миқдорда изчил ошириш назарда тутилган.

- Бандлик, меҳнат бозори ва аҳоли даромадларини ошириш масалалари барча мамлакатларда биринчи даражали ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий аҳамиятга эга устувор, долзарб масалалардан саналади.

Бюджет ташилотлари ходимларининг иш ҳақи 15 фоизга, пенсия ва ижтимоий нафақалар – 12,1 фоизга, аҳоли жон бошига реал даромадлар – 11 фоизга ўсди, 726 минг нафарга яқин аҳолининг, шу жумладан, 438,5 минг коллеж битирувчисининг бандлиги таъминланди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий якунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузаси,
14 январь 2017 йил.

- Банк кредитлари тадбиркорлар учун кенг имкониятлар яратмоқда. Бу маблағларнинг асосий қисми янги технологиялар харид қилиш, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш турларини кенгайтиришга йўналтирилмоқда.
- Аҳоли, айниқса, касб-хунар коллежлари битирувчилари бандлигини таъминлаш, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш истагини билдирган ёшларни қўллаб-қувватлаш, уларнинг ўз бизнесини ташкил этишига қўмаклашиш мақсадида 2017 йил давомида бандлик кўрсаткичларини ҳамда аҳоли даромадларини ошириш мақсадида 10 минг нафар таълим муассасалари битирувчисига ўз тадбиркорлик фаолиятини бошлаши учун 60000,0 (млн.сўм) кредит маблағлари ажратиш кўзда тутилган.

- Янги иш ўринларини яратиш, олий ва ўрта махсус таълим муассасалари битирувчилари бандлиги таркибини яхшилаш ва меҳнат бозори мутаносиблигини таъминлаш, ишсизлик даражасини камайтириш, ишчи кучига бўлган талаб ва тақлифни шакллантириш сиёсатини ўз ичига олиши керак.

ЁШ АВЛОД - БИЗНИНГ КЕЛАЖАГИМИЗ

Шу ўринда яна бир бор такрорлашни истардим: ёш авлод – бизнинг келажагимиз, уларга ҳар томонлама пухта таълим-тарбия берсак, Ватанимизнинг келажини, унинг келгуси тараққиёти ва равнақини таъминлаган бўламиз. Болаларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта бахтли бўлса, бизнинг бошқа армонимиз қолмайди.

Ислом Каримов

- Ўзбекистон йирик ва тез ўсувчи меҳнат ресурсларига эга. Республикада меҳнатга қобилиятли ёшдаги шахслар сони 18 млн. ортиқ кишини ёки аҳолининг салкам 60 фоизини ташкил қилади, меҳнат ресурслари ҳар йили ўртача 2,3 фоизга ошиб бормоқда, бу эса аҳолининг бандлигини таъминлаш муаммоси доимий равишда долзарб бўлиб қолади.

Ўзбекистон Республикасида аҳоли даромадларининг таркиби, ^{III} %

Кўрсаткичлар	2011 йил	2012 йил	2013 й.	2014 й.	2015 й.
Аҳолининг реал даромадлари, млрд.сўм	52586,3	61788,1	72293,1	89517,3	98654,1
Умумий даромадлар, ундан:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1)Ишлаб чиқаришдан олинган даромадлар, шу жумладан:	71,0	69,1	68,4	71,3	75,5
Меҳнат фаолиятдан олинган даромадлар, шундан:	69,4	67,4	66,6	69,2	73,2
Шахсий истеъмол учун ўзида ишлаб чиқарилган хизматлардан олинган даромадлар	1,6	1,7	1,8	2,1	2,3
Умумий даромадлар таркибидан, кичик тадбиркорликдан олинган даромадлар	49,0	49,8	50,4	51,2	52
2)Мол-мулкдан олинган даромадлар	2,5	2,4	2,9	2,6	2,7
3)Трансфертлардан даромадлар	26,5	28,5	28,6	26,1	21,8

^{III} Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида тузилган.

Хусусан, ҳудудларни ҳар томонлама ривожлантириш бўйича қарийб 25 мингта инвестиция лойиҳасини рўёбга чиқариш ҳисобига 256,4 минг иш ўрни ташкил этиш орқали аҳолини иш билан таъминлаш дастурларини тўлиқ ижро этиш назарда тутилган. Ишсизлик даражаси энг юқори бўлган минтақаларда 46,8 минг янги иш ўрни ташкил этиш, тадбиркорлик фаолиятини бошлаш учун таълим муассасаларининг 10 минг нафар битирувчисига кредитлар ажратиш режалаштирилмоқда.

**2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини
ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши
бўйича**

ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ. 302 б.

- *Бозор муносабатларининг такомиллашуви шароитида аҳоли даромадларининг ошириш - энг долзарб вазифадир, чунки улар одамлар-нинг шахсий истеъмолини қондиришнинг асосий манбаи ва аҳоли турмуш даражасининг муҳим кўрсаткичларидан бири ҳисобланади.*
- *Ўзбекистонда бандликни таъминлаш ва меҳнат бозорини бошқаришнинг юқорида қайд этилган асосий устувор йўналишларини амалга ошириш:*
- **биринчидан**, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, фермер хўжаликлари, ишлаб чиқариш, ижтимоий ва бозор инфратузилмаси соҳаларида янги юқори иш ҳақи тўланадиган иш ўринларида ишлаётганлар сонини ошириш ҳисобига аҳолининг унумли, фойдали бандлик соҳаларини кенгайтириш;

- **иккинчидан**, аҳолининг иқтисодий фаоллигини ва бандлик даражасини ошириш, меҳнат бозорига биринчи марта кираётган ёшларни, шунингдек ишдан бўшатиладиган ходимларни ва аҳолининг иш билан банд бўлмаган, ишга жойлаштиришга эҳтиёжманд қисмини меҳнат фаолияти соҳасига жалб қилиш;
- **учинчидан**, иқтисодиётнинг реал секторида бандликни ошириш ва уни норасмий секторда камайтириш, саноат тармоқларида, қурилиш, хизмат кўрсатиш, коммуникация соҳаларида ишлаётганлар сонини ошириш ҳисобига аҳолининг бандлиги оқилона тузилишини шакллантириш;
- **тўртинчидан**, аҳолини ишга жойлаштириш бўйича махсус чоратадбирлар қабул қилиниши ва татбиқ этилиши оқибатида меҳнат бозорининг юқори бандсизлик ва ишсизлик даражасига эга айрим маҳаллий ҳудудларида кескинликни бартараф қилиш;
- **бешинчидан**, иш берувчилар эҳтиёжлари ҳамда тармоқлар ва ҳудудлар талаби ҳисобга олиниб, малакали мутахассислар тайёрланиши туфайли меҳнат бозорида иш кучига талаб ва таклифни ўзаро мувофиқлаштириш, унинг рақобатбардошлигини ошириш учун шарт-шароитлар яратати. актив меҳнат фаолиятини рағбатлантирувчи ва ўртача жон боши даромадлар ўсишининг юқори сураътларини таъминловчи иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароитларни яратиш;

- * аҳолининг кам таъминланган қатламларини ижтимоий ҳимоялашнинг аниқ йўналишини кучайтириш;
- * меҳнат бозорини фаоллаштириш, иш кучига талаб ва таклиф ўртасидаги мувозанатга эришиш;
- * аҳолининг ўзини-ўзи банд этишни кенгайтириш учун иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароитлар яратиш;
- * даромадлар бўйича турлича ижтимоий гуруҳларнинг турмуш даражасидаги ҳаддан ташқари юқори даражада табақалашувига йўл қўймаслик;
- * аҳолининг реал ва ўз ихтиёрида бўлган даромадларининг барқарор ўсишига эришиш.
- **Аҳоли бандлигини таъминлаш ва реал даромадларини изчил ошириш** иқтисодиётнинг ҳолати ва самарадорлигини, жамият-даги иқтисодий муносабатларнинг етуқлик даражасини акс эттиради.